

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel,
op Zaterdag 19 Januari 1963

Lady Chatterley's Proces. — Juridische normen van letterkundig fatsoen

Rede uitgesproken door Mr. Hilde PEE

In 1960 werd te Londen in Old Bailey, voor een jury van twaalf degelijke burgers, een beroemde — of laten we zeggen beruchte — dame vrijgesproken. Deze vrijpraak, die voor haar persoonlijk zonder het minste belang was, betekende echter voor de intellectuele en letterkundige angelsaksische wereld een belangrijke stap vooruit. «Lady Chatterley» en, met haar, haar geestelijke vader David Herbert Lawrence werden door een uitspraak van «Old Bailey» «niet obsceen» geoordeeld.

De officiële erkenning van dit boek als letterkunde is van het hoogste belang : de «Obscene Publications Act», gestemd in 1959 en waarvan doeltreffendheid aan dit proces werd getoetst, bewees daardoor zijn werkelijke waarde.

«Lady Chatterley's Lover» werd voor de eerste maal uitgegeven te Florence, in 1928. Ofschoon het officieel niet op de markt kwam, werd het in de daaropvolgende jaren door duizenden mensen gelezen.

Enkelen onder hen voelden onmiddellijk zijn diepere betekenis en zijn letterkundige waarde aan. Velen lazen het uit ongezone nieuwsgierigheid, omdat het al heel vlug als «obsceen» gebrandmerkt was geworden en gaven lucht aan hun onbepaalde verontwaardiging over de inhoud en vooral over de drastische woordenschat.

Het lijkt geen twijfel dat — welke houding men ook tegenover de schrijver aannam — de grote massa in die tijd «Lady Chatterley» heeft gelezen omdat het aangeschreven staat als een schunnig, gevaarlijk boek.

Juist daarin ligt het grote onrecht dat men jarenlang de schrijver van het werk heeft aangedaan. Per slot van rekening was het oeuvre van Lawrence zeer omvangrijk en was Lady Chatterley zijn laatste roman. Bovendien, is het een sterk en oprecht boek met een diepe psychologische inslag, ook al behoort het niet tot zijn beste werken. Te veel aandacht werd door het grote publiek besteed aan zekere gewaagde passages;

daardoor werden de hoofdthema's uit het oog verloren : «het belang van de tederheid in de verhouding tussen man en vrouw en de slopende, vernietigende invloed van de industrialisering op de zuiverheid en schoonheid van de natuur en de mens die erin leeft.»

Men kan zich afvragen hoe en waarom Lawrence ertoe kwam dat boek te schrijven en zich op zekere bladzijden te bedienen van die berucht geworden woordenschat. Persoonlijkheid, omgeving en levensomstandigheden van de auteur liggen er vanzelfsprekend aan ten grondslag. Alle bijzonderheden daaromtrent vinden we trouw terug in zijn oeuvre, want Lawrence leefde om te schrijven en beschreef al wat hij beleefde.

David Herbert Lawrence werd geboren te Eastwood in 1885. Zijn geboortedorp lag in een nieuw-ontgonnen mijngebied en was in die tijd nog omgeven door velden en hoeven. Zijn werken bevatten heerlijke fijngevoelige beschrijvingen van de hem-omringende natuur die hij zo lief had, en weerspiegelen zijn verbittering om de gevaren die haar bedreigen door de ontwikkeling van de nijverheid.

Zijn vader was mijnwerker, zijn moeder onderwijzeres. Het milieu was onharmonisch wegens het standverschil, en de materiële toestand slecht.

De moeder haalde de kinderen en in het bijzonder haar jongste zoon David Herbert naar zich toe en voedde ze op in volledig misprijzen voor hun vader. Het probleem van het standverschil zal herhaaldelijk in het werk van de schrijver terugkeren. Hijzelf voelt het zeer sterk aan.

Lawrence houdt zeer veel van zijn moeder. Hij is haar lieveling, ook wegens zijn zwakke gezondheid. En toch groeien conflicten tussen hen, die acuut worden als Lawrence Jessica Chambers ontmoet, die hem enkele nog onhandige maar diepgevoelde gedichten inspireert. De possessieve natuur van zijn moeder belet dat die innige jeugdvriendschap tot liefde uitgroeit.

Een getrouw beeld van de verhouding tussen moeder en zoon vinden we in zijn later werk « Sons and Lovers » dat bij de massa vooral bekend werd door zijn verfilming.

Intussen wordt Lawrence leraar te Croydon — een goed leraar schijnt het — ofschoon hij een hekel heeft aan het onderwijs.

In 1910, het jaar waarin zijn eerste roman verscheint, sterft zijn moeder. Hij is diep getroffen en voelt behoefte aan verandering van atmosfeer. Daarom wil hij naar het buitenland, naar Duitsland, als leraar. Hij zoekt opnieuw contact met een van zijn vroegere leraars, Professor Weekley, die in Duitsland lector is geweest en een Duits meisje heeft gehuwd, Frieda, barones von Richthofen.

Zijn lot is bezegeld: hij wordt verliefd op haar en zij op hem. Lawrence, die wars is van troebele toestanden, vraagt Frieda haar man en kinderen te verlaten en hem te volgen. Ze vertrekken samen naar het buitenland en beginnen een armoedig nomadenbestaan. Het paar dwaalt van Engeland naar Duitsland en Italië en leeft uitsluitend van de schamele honoraria die Lawrence als schrijver verdient en van de vrijgevigheid van enkele vrienden.

Ondertussen vraagt Professor Weekley tegen zijn vrouw de echtscheiding aan. Twee maanden na de uitspraak van de rechtbank huwen Frieda en Lawrence te Londen. Het is kenschetsend voor Lawrence's conformistische mentaliteit dat hij het is die op een huwelijk aandringt, terwijl Frieda deze ceremonie overbodig acht.

In 1914 breekt de eerste wereldoorlog uit. Het echtpaar bevindt zich op dat ogenblik in Engeland.

Lawrence is geen uitgesproken pacifist; het absurde van een oorlog stuit hem echter tegen de borst. Hij wordt opgeroepen voor de legerdienst, doch ongeschikt bevonden. Dat verschrikt en verbittert hem. Voor het eerst moet Lawrence er zich duidelijk rekenschap van geven hoe slecht zijn gezondheid is. Hij lijdt namelijk aan tuberculose maar wil het zichzelf niet bekennen. Zijn leven lang zal hij zijn longkwaal verdoezelen onder de naam van verkoudheid, luchtpijpstoring en dergelijke. Hij houdt helemaal geen rekening met zijn toestand en vergt te veel van zijn krachten. Het beeld van de tuberculose vervolgt hem echter en schrikt hem zo af dat hij later, in 1923, Katherine Mansfield, met wie hij voordien bevriend was en die op dat ogenblik ten onder gaat aan t.b.c., een hatelijke, onmenselijke brief schrijft, waarin hij haar en haar ziekte in de heftigste termen aanvalt.

Intussen worden op het Engelse platteland die Duitse vrouw en haar eigenaardig uitzien artistieke man voor zeer verdacht gehouden. Herhaaldelijk worden ze ondervraagd, hun woning wordt doorzocht, en uiteindelijk worden ze, onder verdenking van spionage, verdreven uit Cornwall dat ongeveer hun laatste toevluchtsoord was.

1918 betekent voor de Lawrence's in de eerste plaats: vrij zijn Engeland te verlaten. De schrijver zal er niet vaak meer terugkeren, en dan steeds met tegenzin. Jaren later geeft hij in zijn boek « Kangaroo » een schrijnend beeld van dit afscheid:

« Hij ging weg uit Engeland, dat hij zo bitter, zo bitter had liefgehad en dat hij nu verliet, alleen, — en diep in zijn ziel had hij geen enkel woord.

Het was koud die dag. Op de hellingen lag sneeuw, als een dodenkled. En toen hij terugblikte van op de boot — toen Folkestone reeds ver achter hem lag en alleen Engeland er nog was — toen leek Engeland hem

als een vale grauwe kist, die langzaam wegzonk in de zee achter hem, met zijn dode, grijze klippen en het witte, doorsleten sneeuwkleed er overheen. »

Op dat ogenblik is Lawrence 34 jaar oud. Nu beginnen voor hem en Frieda opnieuw de Wanderjahre, gedurende welke ze ongeveer de hele wereld doorreizen, met grotere en mindere financiële zorgen.

Pas als hij in 1925 Amerika voorgoed verlaat — gedeeltelijk om gezondheidsredenen — begint Lawrence's « Wanderlust » ook enigszins te bekoelen; van dan af beperkt hij zich tot omzwervingen in Italië en Frankrijk.

In 1926 huurt hij een villa in de nabijheid van Florence. Alhoewel vastbesloten geen enkele roman meer te schrijven, begint hij hetzelfde jaar aan « Lady Chatterley's Lover », dat hij tussen 1926 en 1928 driemaal herschrijft.

Op dat ogenblik is zijn gezondheid reeds zwaar aangetast. Begin 1930 is hij er eindelijk toe bereid zich in een sanatorium te laten verzorgen, doch hij verlaat het op 1 maart en betreft een villa in Vence waar hij de volgende dag overlijdt.

* * *

Laten we nu even het karakter, het streven, de bedoelingen en de individualiteit van Lawrence bekijken in het licht van de omstandigheden die we zo even hebben overschouwd.

Lawrence is ontegensprekelijk een uiterst complexe figuur, en, zoals Multatuli, « een vat vol tegenstrijdigheden ». Hij vertoont trouwens met deze auteur vele punten van verwantschap. Zijn complexiteit maakt hem tot een veel omstreden figuur. Hij laat niemand onverschillig. Over zijn werk werden, in alle mogelijke talen, zowat 800 studies en beoordelingen geschreven, de ene prijzend en bewonderend, de andere afbrekend en vernietigend. Men noemt hem dichter en prozaïst, profeet en filosoof, puritein en pornograaf, realist en visionair.

Egocentrisch was hij in hoge mate, maar zijn gevoel ging spontaan en intuïtief naar zijn medemensen uit. In de vriendschap was hij heftig en veeleisend, maar zijn vrienden heeft hij soms ongenadig gekarikatureerd in zijn werk. Hoewel hij voor zijn vrouw een grote liefde en diepe tederheid koesterde, hadden ze spectaculaire scènes, waarbij het huisraad door de kamer vloog.

Hij was een individualist die zich één wou voelen met de massa; hij was puritein in zijn levenswandel en non-conformist in zijn kunst; hij was in elk geval een waar kunstenaar en een bijzonder mens.

Het thema van « Lady Chatterley » is overbekend. De liefdesverhouding tussen de adellijke dame, wier echtgenoot tijdens de oorlog zwaar verminkt werd, en haar jachtopziener, een verbitterd man met een grote reserve aan tederheid en affectie, wordt van zijn louter fysisch beginstadium tot zijn volledige ontplooiing beschreven met het begrip en de zuivere intuïtie voor gevoelsnuances die Lawrence eigen zijn.

Zoals in elk van zijn werken heeft de auteur ook hier een thesis willen verdedigen en men kan, zoals reeds gezegd, in het boek de thema's terugvinden die ook in zijn ander werk vaak voorkomen: het probleem van de persoonlijke verhouding tussen man en vrouw en dat van de industriële ontwikkeling en haar nadelen. Daarnaast wordt hier echter nog een ander probleem behandeld, dat, zoals de auteur het in zijn « A propos of Lady Chatterley » uitdrukkelijk vermeldt, de ware

zin van het boek is. «Ik wens,» zegt hij, «dat zowel man als vrouw in staat zouden zijn het sexuele op een volledige, zuivere en eerlijke wijze te beschouwen.»

De eerste bedoeling van de schrijver, het boek «Tenderness» te noemen «Tederheid» is veelbetekenend. Veel meer dan de definitieve titel vertolkt dit woord de gevoelens die het hele werk beheersen. Het geloof in de tederheid, in de passie tussen individuen die het koelbewuste en persoonlijke egoïstische overschrijft, doorhuilt het gehele oeuvre van Lawrence. Telkens weer overheerst de idee dat de echte, zuivere, diepe passie tussen twee wezens de nuchtere geest van de zakelijk geïndustrialiseerde en geciviliseerde wereld doorbreekt en overwint.

Daarom noemden ook zovele getuigen die in het proces werden opgeroepen «Lady Chatterleys Lover» een zuiver en moreel boek, een boek dat de schoonheid en de goedheid van het sexuele leven met eerbied en waardigheid in het licht zet. Aan de zuiverheid van Lawrence's gevoelens twijfelden zij geenszins. Wie het werk van Lawrence met aandacht en zonder vooroordeel leest, wordt getroffen door de groeiende tederheid die geleidelijk de verhouding tussen de hoofdpersonen verdiept en loutert. Het onware en vernederende der verborgen of valse verhoudingen wordt gesteld tegenover de gezonde vereniging van twee mensen die van elkaar leren houden.

Laten we dus als zeker aanvaarden, dat de bedoeling van Lawrence zuiver is geweest. Misschien was het boek wegens zijn inhoud alleen niet verboden geweest. Doch het was hoofdzakelijk de woordenschat die verontwaardiging opwekte.

Hoe kwam Lawrence, die nochtans een fijnzinnig kunstenaar was, ertoe een dergelijke terminologie aan te wenden? Hijzelf geeft het antwoord op deze vraag. Hij hoopte de simpele, primitieve woorden die betrekking hebben op de natuurlijke functies van de mens en door hun gebruik of misbruik een schunnige of platte bijbetekenis hadden gekregen, van elke dubbelzinnigheid en vulgariteit te ontdoen. Zijn bedoeling was ze een plaats toe te kennen in de gebruikelijke woordenschat. Bovendien was Lawrence erg onder de indruk van Freud's theorieën. Het gebruik van het gesublimeerde woord was een poging om zijn eigen onderbewustzijn en dat van zijn lezers te zuiveren.

Dat Lawrence, hoe goed hij het ook bedoelde, in zijn opzet niet slaagde is begrijpelijk. Zijn woordenschat heeft ongetwijfeld een massa mensen met ontzetting geslagen, vooral in Engeland waar de puriteinse en victoriaanse periode onherroepelijk hun stempel hadden gedrukt op de mentaliteit. Deze uitwissen zou meer vragen dan één enkele individuele inspanning. Het idee dat hij door dit goedbedoelde boek tegelijkertijd bij het Engelse publiek, dat weinig sympathie voor hem had, schandaal kon verwekken, zal hem zeker niet onaangenaam zijn geweest.

Tenslotte had Lawrence nog te strijden tegen het gewone vooroordeel dat in alle landen van de wereld heerst tegen avant-gardisten van welke aard ook.

* * *

De eerste uitgave van «Lady Chatterley's Lover» werd door Lawrence zelf gefinancierd. Hij voorzag wel welke reacties het boek zou uitlokken en wachtte lang alvorens het te publiceren. Het werd in beperkte oplage gedrukt te Florence, met de hulp van Giuseppe Oriolo, die er een boekhandel van internationale faam openhield. De verspreiding van het boek in Engeland geschiedde door tussenkomst van Lawrence's vrienden, Aldington, Kotliansky en anderen die er een lading van ontvingen en de exemplaren nadien verstuurden

naar de mensen die er op hadden ingeschreven, zowel in de Verenigde Staten als in Engeland.

Al heel spoedig beginnen de verwickelingen. De Engelse en de Amerikaanse douane bemoeien zich met de zaak en nemen de exemplaren in beslag waar ze de hand op konden leggen. Ook kan Lawrence op zijn werk geen auteursrechten laten gelden; het kan heimelijk worden uitgegeven en verkocht, zonder dat hij ook maar op een deel van de winst aanspraak kan maken.

Dit gebeurt namelijk herhaaldelijk te Londen en te New York in de vorm van een facsimile en ook te Parijs onder de onjuiste doch voorzichtige vermelding: «Imprimé en Allemagne». Elkeen wil het boek lezen, zij het dan ook in 't geniep. De vraag is groter dan het aanbod. De prijs per exemplaar van die «piraatuitgaven», zoals Lawrence ze noemt, stijgt voortdurend en bereikt weldra 50 dollar.

Tegen de piraatuitgaven bezorgt Lawrence zelf een nieuwe en goedkopere druk, in 1929 te Parijs uitgebracht, waarin hij, in een voorwoord, zijn zienswijze uiteenzet. Een jaar later zal hij dit voorwoord uitbreiden tot een essay, getiteld «A propos of Lady Chatterley», waarin hij zijn standpunt verdedigt en het systeem van clandestiene uitgaven heftig aanvalt: «Alle antagonisme ten spijt,» zegt de schrijver, «zond ik deze roman in het licht als een eerlijk, gezond boek dat wij in deze tijd nodig hebben.»

«De woorden die aanvankelijk zo diep kwetsen, doen dat niet meer na een zekere tijd... Dit komt omdat ze in feite wel het oog doch niet de geest kwetsen. Leeghoofdige mensen zullen erdoor gekwetst blijven, doch zij tellen niet mee. Mensen met hersenen geven er zich rekenschap van dat zij in hun binnenste niet geschokt zijn en het in feite nooit waren; en ze voelen er zich door opgelucht.»

En verder, over de «piraatuitgaven»:

«Geen enkele der piraatuitgaven werd met mijn toestemming gedrukt en voor geen enkele ontving ik een cent. Een min of meer berouwvolle boekhandelaar uit New-York zond mij enkele dollars, die, naar hij zegde, mijn auteursrechten vertegenwoordigden voor alle door hem verkochte exemplaren. Ik weet,» schreef hij, «dat dit slechts een dropje in de zee vertegenwoordigt. Hij bedoelde waarschijnlijk een dropje uit de zee. En aangezien dit dropje al een aardig sommetje was, wat een zee van geld moet er dan voor de piraten niet zijn geweest!»

Van 1932 af, dit is dus na Lawrence's dood, zullen van zijn boek in Engeland en Amerika geëxpurgeerde uitgaven verschijnen, die van het oorspronkelijke werk nog slechts een schamele indruk overlaten.

Intussen is de faam van Lawrence als kunstenaar een voldongen feit geworden. Dat beliet niet dat studenten, literatuurhistorici en critici voor hun studie met die verminkte versies genoeg moeten nemen, tenzij ze in het geheim een niet-gezuiverd exemplaar kunnen bemachtigen.

In 1959 wordt in de Verenigde Staten een eerste stap gedaan om een originele versie officieel te doen aanvaarden. De poging mislukt. Het werk, door een boekencollectie uitgegeven en ingeleid door een Lawrence-specialist, Mark Schorer, wordt onmiddellijk door het postwezen aangeslagen. De uitgevers spannen een proces in.

In het vonnis dat wordt uitgesproken op 21 juli 1959 verklaart de federale rechter Frederick van Pelt Bruyant, dat, geoordeeld volgens normale volwassen maatstaven, «Lady Chatterley» geen obscene boek is. Hij brengt naar voren dat een boek slechts als obscene

mag worden aangezien wanneer het zich tot doel stelt de ongezone sensualiteit van de lezer te prikkelen. De invloed van een werk op een onverantwoordelijke, onrijpe of sterk sensuele natuur speelt daarbij geen rol. Of een boek al dan niet als obscene moet worden beschouwd, hangt niet samen met de vraag of sommige delen ervan misschien van slechte smaak getuigen of de gevoeligheid van een aantal personen kwetsen; evenmin met het feit of wij de moraliteit van de hoofdpersonen af- of goedkeuren. Wat echter wél een overwegende rol speelt, is de zuiverheid en eerlijkheid van de bedoeling van de auteur en de wijze waarop hij het thema en de gedachten heeft uitgewerkt.

«Het is van essentieel belang», zegt Bryant, «dat in een vrije samenleving de restricties op de verspreiding der gedachten zoveel mogelijk worden beperkt. Wie werkelijk iets te zeggen heeft, moet zich vrij kunnen uiten. Een literair werk waarin een gewaagd onderwerp wordt behandeld, staat mijlen ver af van de schunnige pornografische publicaties, die het er alleen op aanleggen ziekelijke en perverse neigingen te prikkelen. De verspreiding van dat boek beletten op gronden van obsceniteit, zou betekenen een regel opstellen die toepasselijk kan zijn op het werk van een groot deel onze klassieke auteurs. Dergelijk procédé zou de wet op de obscene literatuur ongrondwettelijk maken in haar toepassing; het zou een verkrachting betekenen van de vrijheid van woord en pers alsook van de waarborgen besloten in het Eerste Amendement van de Amerikaanse Grondwet.»

In beroep werd deze zienswijze bijgetreden door Chief Judge Clark. Er werd geen hoger beroep ingesteld.

De houding van de Amerikaanse gerechtelijke overheid en van het Amerikaanse publiek in het algemeen is een aanmoediging voor de Engelse uitgevers. Op hun beurt gaan ze over tot het offensief. Maar nog iets anders geeft hun een zekere hoop op slagen.

Enkele maanden voordien is de «Obscene Publications Act 1959» van kracht geworden. Zoals alle wetten moet ook deze wet aan een concreet geval worden getoetst om haar werkelijke en relatieve waarde bepaald te zien. Indien immers een wet haar absolute waarde in zichzelf draagt, blijkt haar reële waarde slechts uit haar toepassing.

Sir Allan Lane, stichter van «Penguin Books Ltd.», een firma die uitmunt door goedkopere uitgaven van werken van betekenis, neemt een gewichtig besluit. Hij acht het ogenblik gekomen om over te gaan tot het uitgeven van de niet-geëxpurgeerde versie van «Lady Chatterley's Lover». Het valt te noteren dat «Penguin Books» nooit een geëxpurgeerde uitgave heeft willen bezorgen, omdat ze dit als een verminning van het werk beschouwde.

Waar ene gewone uitgave meestal 50.000 exemplaren bedraagt steekt «Penguin Books» nu onmiddellijk van wal met 200.000 exemplaren. Haar vertrouwen in het Engelse publiek is groot.

In tegenstelling met de Belgische wetgeving inzake persmisdrijven zijn in Engeland én drukker én uitgever verantwoordelijk wanneer het uitgeven van een boek gerechtelijke vervolgingen meebrengt.

Dit heeft tot gevolg dat de goed-befaamde uitgeverfirma's er soms niet in slagen een bepaald boek te publiceren omdat geen enkele drukker het risico van een eventuele vervolging lopen wil. Een dergelijk feit doet zich voor met «Lady Chatterley», zodat reeds vóór het verschijnen van het boek de uitgevers met moeilijkheden te kampen hebben. Bovendien

nemen ze een financieel risico op zich dat zeker niet te onderschatten valt.

De firma kondigt de eerste druk aan voor 25 augustus 1960, doch na overeenkomst met Scotland Yard stelt ze de verspreiding van het boek uit tot een latere, nog onbepaalde datum. Om Scotland Yard werk te sparen, wordt de hele «publicatie» van het werk daartoe beperkt, dat aan de politie enkele exemplaren ervan worden overhandigd.

Dank zij deze «gentlemanlike» houding van Penguin Books Ltd. wordt enkel de firma en niet elk vennoot persoonlijk vervolgd en voor Old Bailey gedaagd.

Van het proces zelf, dat afliep ten gunste van Lady Chatterley, Lawrence en Penguin Books Ltd., werd door deze laatste een compleet verslag uitgegeven, waaruit duidelijk blijkt dat de wet van 1959 enkele vitale en noodzakelijke wijzigingen heeft gebracht aan de Engelse wetgeving inzake obscene geschriften.

* * *

Alvorens echter verder over deze wet uit te weiden, willen we nu even terugblikken in het verleden en nagaan hoe in de loop der eeuwen de houding van wetgever en juridische overheid evolueerde ten opzichte van de zogenaamde obscene literatuur.

Zoals in elk land ter wereld is ook in Engeland de evolutie van de moraal, de wetgeving en andere uitingen van het sociale instinct, nauw verbonden met de geschiedenis van het volk.

Indien het begrip «obsценiteit» reeds moet hebben bestaan van de vroegste tijden af, dan heeft het begrip «pornografie» toch pas betekenis gekregen met de uitvinding van de boekdrukkunst.

Het Engeland van de 17e eeuw stond niet bijzonder streng tegenover dit laatste begrip. Het was niet kieskeurig in woordenschat noch ideeën. Enkel op politieke en religieuze geschriften werd censuur toegepast. De capaciteiten van de koningin als staats-hoofd aanvechten, werd een veel erger vergrijp geoordeeld dan de zuiverheid van haar privé-leven in twijfel trekken.

Met Cromwell en de puriteinse overheersing, die begon na de burgeroorlog van 1642, wordt de censuur ook uitgebreid tot wat wordt genoemd «lichte literatuur», d.w.z. alles wat maar enigszins aan de frivole kant is. Achttien jaar later echter, als koning Karel II weer op de troon komt en de Restauratieperiode aanbreekt, bloeit als reactie op de voorbije magere jaren een uitgebreide officiële erotische letterkunde op, en een even uitgebreide clandestiene pornografische, die meer en meer een hypocritisch tintje krijgt, naarmate het begrip «schaamte» zich ontwikkelt, begrip dat eertijds weinig bewust aanwezig was doch naar voren werd gebracht door de puriteinen. Want indien de koning en de hofkringen niet uitblinken door ingetogenheid — en het is de Engelsen een balsem te denken dat ze zich die losse zeden eigen hadden gemaakt tijdens hun verbanning in het buitenland — is bij het volk de invloed van de puriteinen nog sterk, en het begrip «zonde» weegt zwaar.

Na een periode van letterkundige uitspattingen komt men dan ook langzamerhand naar een rustiger tijdperk waarin pornografie een veel minder gevraagd artikel wordt. Ze is niet verboden, maar wordt meestal door het grote publiek smakeloos gevonden en verliest daardoor veel van haar handelswaarde en aantrekkelijkheid. Toevallig is het ook in die periode dat de enige bestaande censuurwet, de «Licensing Act» van 1662, in onbruik raakt. Deze wet werd weliswaar nooit toegepast om werken te verbieden op grond van obsceniteit, doch enkel om op te treden tegen geschriften die Kerk en Staat aanvielen.

Natuurlijk worden nog steeds enkele obscene boeken uitgegeven en min of meer clandestien verkocht. Al is dit niet strafbaar, het is een inbreuk op de goede smaak en goede zeden, en als dusdanig choqueert het de gewone burger, die ertegen protesteert.

In 1708 wordt voor de eerste maal in die periode de uitgever van een dergelijk boek voor de rechtbank gedaagd. De rechter, een vooraanstaand jurist, moet tot zijn spijt, en ondanks zijn misprijzen voor het werk, erkennen dat het uitgeven ervan volgens het gemeen recht, niet strafbaar is.

Minder dan 20 jaar later echter wordt een andere uitgever door spitsvondiger rechters schuldig bevonden aan « obscene slaster ». Bijgevolg is hij strafbaar volgens het gemeen recht en wordt hij veroordeeld tot een boete en een uur schandpaal. Deze beslissing zal gedurende de komende jaren en tot in het begin van de 19e eeuw de houding van de gerechtelijke overheid determineren. Enkel werkelijke pornografie zal worden vervolgd.

Tussen 1740 en 1760 schrijven de vier grootste romanschrijvers van de eeuw hun meesterwerken: Richardson zijn « Pamela »; Fielding zijn « Tom Jones »; Smollett zijn « Roderick Random » en Sterne zijn « Tristram Shandy ». De werken worden door elkeen gelezen en geprezen en « Pamela » wordt zelfs door de kerkelijke overheid aanbevolen als « verheven lektuur voor opgroeiende meisjes ».

Minder dan een eeuw later worden dezelfde werken beschouwd als « enkel voor heren ».

De « Society for Suppression of Vice », « genootschap tot het onderdrukken van het kwaad », die in 1802 wordt opgericht, is typisch voor de geest van de victoriaanse periode. Ze beoogt de bestrijding en vernietiging van obsceniteit, ontuchthuizen, waarzeggers, godslastering en de profanatie van de Dag des Heren. Bovendien slaagt ze er eveneens in de uitgever van Thomas Paine's « Age of Reason », een zuiver politiek en filosofisch boek, tot twee jaar gevangenis te laten veroordelen. Deze periode, die de zuivering van de letterkunde tot in het belachelijke heeft doorgedreven, wordt gekenmerkt door een grote bloei van clandestiene pornografie, waarbij ook buitenlandse producten worden geïmporteerd.

Terwijl Dr. Bowdler Shakespeare zuivert tot de tekst onherkenbaar en volledig onsamenhangend is geworden, wordt Cassanova in het Engels uitgegeven en de bestaande min of meer schunnige letterkunde opgefleurd met pittoreske details, een verbeterde en vermeerderde uitgave.

De « Society for Suppression of Vice » heeft de handen handen vol en onrechtstreeks draagt ze bij tot het tot stand komen van de eerste belangrijke wet op dit gebied.

Deze wordt in 1857 gestemd onder de naam « Obscene publications act ». Haar promotor, Lord Justice Campbell, beoogde niet zozeer de vervolging van de uitgever, maar de vernietiging van het boek zelf.

Zowel in het Lager- als in het Hogerhuis ontmoet het wetsvoorstel een sterke tegenstand, en het wordt enkel goedgekeurd nadat Lord Campbell heeft verzekerd dat « de maatregel uitsluitend zou gelden voor werken geschreven met het enige doel de zeden van de jeugd te bederven en die van aard zijn om de normale gevoelens van welvoegelijkheid bij een evenwichtig mens te kwetsen ».

Het nieuwe in deze wet is, dus haar preventief karakter; de verspreiding van obscene boeken, reeds verboden door het gemeen recht, wordt verhinderd door hun vernietiging.

Lord Campbell legt er de nadruk op dat deze wet geen wijziging aanbrengt in de definitie van « obsceniteit », en dat ze enkel zal worden toegepast op wat hij als « grove obsceniteit » bestempelt. Natuurlijk blijkt dit later een valse belofte te zijn geweest, in die zin dat beloften die in het Parlement worden afgelegd met betrekking tot de toepassing van een wet, zelden kunnen worden gehouden.

De weerslag van deze wet deed zich onmiddellijk voelen, ook bij de goede auteurs, die voor een degelijk literair publiek schrijven, zoals Swinburne, van wie de uitgever een dichtbundel uit de omloop terugtrok uit vrees voor vervolgingen. Het was een andere rechter, Justice Cockburn, die elf jaar later in 1868 een vonnis velde dat in Angelsaksische kringen beroemd werd omdat het een definitie gaf van « obsceniteit », die de hele « Obscene Publications Act » van 1857 wijzigde in zin en toepassing. De zaak zelf was aanvankelijk niet zeer belangrijk. Een zekere Henry Scott werd vervolgd omdat hij uit protestantse ijver aan de straathoeken een pamflet verkocht, « The Confessional unmasked » waarin vertaalde uittreksels verschenen van de latijnse handleiding in moraaltheologie ten gebruike van biechtvaders.

Tot zijn verdediging werd aangevoerd dat, indien het pamflet obscene was en zijn verkoop en verspreiding een aanslag betekenden op de goede zeden, dat toch met zuivere bedoelingen was gebeurd. Scott wou immers de doeleinden van de protestantse kerk bevorderen en de vergissingen van de Rooms-katholieke bekend maken.

Aldus was de vraag gesteld: kan de uitgave van een obscene boek gerechtvaardigd worden indien de bedoelingen van de uitgever zuiver en wettig zijn? De rechtbank antwoordde natuurlijk negatief, doch wat dit proces belangrijk maakt, is de definitie van obsceniteit die rechter Cockburn in de loop van het proces vooropstelt. Ik citeer:

« De test van obsceniteit bestaat hierin: of de als obscene bestempelde stof strekt tot ontaarding en verderf van hen die daarvoor vatbaar zijn en een dergelijke publicatie in handen zouden kunnen krijgen. »

Een arbitraire toepassing van een dergelijke definitie zou het waarschijnlijk mogelijk maken 80 % van elke letterkunde te verbannen.

Naar aanleiding van een proces, waarin de heruitgevers van een essay over geboortebeperving, 40 jaar na de eerste verspreiding van het werk, werden vervolgd, schrijft Sir James Stephen in zijn « Digest of Criminal Laws » dat tussen obscene en immoreel een onderscheid dient te worden gemaakt. « Ik ben van mening », zegt hij, « dat de jury een dergelijke macht (en hier bedoelt hij het uitoefenen van censuur over een verschenen werk) slechts met de uiterste omzichtigheid mag aanwenden wanneer een mens te goeder trouw schrijft over een onderwerp van algemeen belang en dat aanleiding geeft tot grote meningsverschillen, en wanneer geen aanstootgevende taal wordt gebruikt, tenzij daar waar de duidelijkheid of de aard van de behandelde stof het vereist. »

Dit is echter een uitzonderlijk standpunt dat niet wordt bijgetreden door het enggeestige publiek.

Zo is het te verklaren dat Havelock Ellis, die op het einde van de vorige eeuw een serie studies over seksuele psychologie begint uit te geven, onmiddellijk wordt aangevallen door pers en politie en zijn boek ziet verboden worden en verbrand. Dit laatste gebeurt meestal symbolisch; er wordt immers verteld dat de aangeslagen exemplaren aan de officieren van politie werden overgemaakt om hun een inzicht te geven, van

wat onder «verboden» lectuur moest worden verstaan!

De anti-alles liga's bloeien, uitgevers worden bedreigd, banale romans verbannen.

In deze atmosfeer ontstaat het werk van D.H. Lawrence. Indien ik in het bijzonder over «Lady Chatterley» spreek, is het omdat dit boek als toetssteen voor de wet van 1959 een eigen plaats inneemt. Lawrence's ander werk, zowel zijn tekeningen als zijn boeken, is echter ook steeds in mindere of meerdere mate het voorwerp geweest van zuiveringen en vervolgingen. Alex Craig noemt hem «een van de meest vooraanstaande slachtoffers der censoren».

* * *

Laten we nu even de «Obscene Publications Act 1959» van naderbij bekijken. Zijn oorsprong gaat terug tot de jaren 1951 en volgende. De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, Lord Kilmuir, op dat ogenblik nog Sir David Maxwell-Fyfe, schijnt de impuls tot een zuiveringsbeweging te hebben gegeven. Ofschoon de ernstige letterkunde tijdens deze expurgeringscampagne enigszins gespaard werd, kwam «Lady Chatterley» in gezuiverde uitgave, samen met een aantal andere werken voor de rechtbank. De betrokken rechter schijnt echter door zijn inhoud weinig te zijn getroffen geweest. Hij bestempelt het werk als «volslagen onzin» en ontslaat het van vervolging.

Doorgaans wordt op dat ogenblik enkel pornografische literatuur vervolgd, doch op tamelijk ongelijke wijze: sommige uitgevers komen voor de rechtbank, anderen gaan vrij uit, zonder dat er een vaste maatstaf voor kan worden gegeven.

Geërgerd door het willekeurige van een dergelijk optreden, leggen twee vervolgte uitgevers tot hun verdediging aan de rechtbank een lijst voor met titels van andere, volgens hen, even laakbare werken, die niet het voorwerp van vervolgingen hebben uitgemaakt. Het Hof verwerpt hun argumenten. Immers de morele maatstaf tot het beoordelen van een boek moet niet worden gezocht in zijn vergelijking met andere werken. Maar de bal is aan het rollen gebracht. De uitgevers van vijf der geciteerde werken worden vervolgd, waaronder die van «The Philanderer» van Stefan Kauffmann.

Het proces dat tegen hem in 1954 wordt ingespannen, is van grote betekenis. In zijn gebruikelijke samenvatting van de zaak tot toelichting van de jury, vóór de uitspraak, wijst de rechter duidelijk op het onlogische van de bestaande wetgeving. Hij vestigt de aandacht op het feit, dat de bepaling van het begrip «obscentiteit» zoals ze aan de jury steeds werd voorgehouden, onveranderd is gebleven sinds 1868, zoals rechter Cockburn ze toen vastlegde:

Wij herhalen: «De test van obsceniteit bestaat hierin: of de als obscene bestempelde stof strekt tot ontarding en verderf van hen die daarvoor vatbaar zijn en een dergelijke publicatie in handen zouden kunnen krijgen».

Commentaar hierop werd door rechter Stable, die zetelde in het «Philandererproces» op de volgende kernachtige wijze geformuleerd:

«Wat wordt daarmee bedoeld?» vraagt hij. «Zullen we onze letterkundige maatstaven op het peil brengen van de lectuur geschikt voor een veertienjarig meisje? Of gaan we nog verder, en zullen we genoeg nemen met de boeken van de jeugd die de kinderkamer nog niet ontgroeid is? Het antwoord is natuurlijk neen! Heel wat literatuur — grote literatuur — is uit vele oogpunten ongeschikt voor de aankomende jeugd

maar betekent dit dat de uitgever zich schuldig maakt aan een misdrijf wanneer hij deze literatuur in het bereik stelt van het grote publiek?»

Bij ditzelfde grote publiek, dat de bovengenoemde vijf processen met belangstelling volgt, groeit een gevoel van onbehagen, een soort onrust die opvallend contrasteert met de volledige onverschilligheid die het tegenover de vroegere vervolgingen, waaronder ook die van Lawrence, aan de dag had gelegd. Engeland wordt zich eindelijk bewust van het gevaar dat de arbitraire interpretatie van de wet betekent voor de vrijheid van schrijver en uitgever.

De «Society of Authors», vereniging van auteurs, neemt een initiatief: de oprichting van een comité, dat, einde 1954 het resultaat van zijn werkzaamheden voorlegt aan de Minister van Binnenlandse Zaken. Het belangrijkste deel hiervan is een wetsontwerp, opgesteld door Norman St. John Stevas, auteur van een belangrijk werk over obscene geschriften en juridisch raadgever van het comité.

In 1955 wordt het ontwerp ingediend. Na de ontelbare tribulaties die wetsontwerpen vaak ten dele vallen, wordt eindelijk in 1959, onder politieke druk en zelfs bedreiging, en na lang heen-en-weer gepraat over bepaalde amendementen het wetsontwerp goedgekeurd en krijgt het kracht van wet onder de naam «Obscene Publications Act 1959».

Wat is de inhoud van deze wet?

Laten wij hem samenvatten in enkele grote trekken.

Ten eerste: wat vroeger onder de benaming «obsceen laster» strafbaar was, wordt nu als een statutair misdrijf beschouwd. Het publiceren van een obscene artikel, al dan niet met winstbejag, maakt een misdrijf uit. Onder artikel verstaat men hier niet enkel geschreven stof, doch ook klank- en filmopnamen. Onder «publiceren» verstaat men het verspreiden, uitdelen, verkopen, verhuren, schenken of uitlenen, te koop of te leen aanbieden. Dit sluit eveneens in: het afdraaien van platen, projecteren van films, het tonen van afbeeldingen, beeldhouwwerken en alle andere voorwerpen die voor het oog bestemd zijn.

Ten tweede: de Cockburn definitie van «obscentiteit» wordt vervangen door een nieuwe die aldus luidt: «Een artikel zal obscene worden geacht indien zijn uitwerking of de uitwerking van een van zijn onderdelen, in zijn geheel beschouwd, strekt tot ontarding of verderf van de personen waarvoor de mogelijkheid bestaat dat ze, rekening houdende met alle ter zake afdoende omstandigheden, de inhoud ervan zouden lezen, zien of horen.»

Ten derde: de «Obscene Publications Act» van 1857 wordt afgeschaft en zijn inhoud met aanzienlijke wijzigingen overgenomen in de nieuwe wet.

Ten vierde: de wet waarborgt bovendien de bescherming van het algemeen belang en voorziet met dat doel de oproeping van deskundige getuigen. Niemand stelt zich aan vervolgingen bloot, indien het blijkt dat het bekendmaken van een artikel verrechtvaardigd kan worden op gronden van algemeen nut, doordat het gepubliceerd werd in het belang van de wetenschap, de literatuur, de kunst, de studie of andere vormen van algemene interesse.

De opinies van deskundigen voor of tegen de literaire, artistieke, wetenschappelijke of andere verdiensten van een artikel kunnen worden aanvaard onder gelijk welke rechtsmacht.

Het proces omtrent «Lady Chatterley's Lover» en de afloop ervan bewijzen de noodzaak van drie dezer wijzigingen; de nieuwe omschrijving van het begrip «obscentiteit», de verplichting een werk of zijn onder-

delen in hun geheel te beschouwen, en het overwegende belang der deskundige getuigen.

Gedurende de drie dagen die het verhoor in beslag nam, liet de verdediging zesendertig getuigen horen, terwijl ze nog eenzelfde aantal in reserve hield. Gezien de wending die het proces nam, oordeelde ze het niet nodig deze nog te laten verschijnen. Onder diegenen die gehoord werden, onderscheidde men figuren uit de letterkundige, pedagogische, godsdienstige en artistieke wereld, die eenstemmig het « niet-obscene » karakter van « Lady Chatterley's Lover » bevestigden. Indien sommigen onder hen dit boek minder geslaagd of zelfs literair gezien, een mislukking vonden, loofden ze allen eenparig de zuiverheid en de eerlijkheid van Lawrence's bedoelingen, en beschouwden ze zelfs het gebruik van de beruchte woordschat als een noodzakelijk element van het boek. Deze woorden kunnen, uit hun samenhang gelicht, plat of belachelijk klinken, doch maken een integrerend deel van het boek uit. Verscheidene getuigen bestempelen het gebruik ervan als een moedige daad.

De uitspraak van de jury was geen werkelijke verrassing meer. Reeds vanaf de tweede dag had het Openbaar Ministerie min of meer de wapens neergelegd en het finale « not guilty », « niet schuldig », was een rechtvaardig einde voor dit noodzakelijk geding.

Misschien oordeelden Penguin Books het minder rechtvaardig dat de rechter, gebruik makende van de bevoegdheid die de Engelse wet hem toekent, hun niet de vergoeding van hun kosten — geschat op ongeveer 13.000 pond — toekende.

De « Obscene Publications Act 1959 » kan dus als een belangrijke stap vooruit worden beschouwd. Deskundigen hebben als de voornaamste hoedanigheid ervan vermeld dat het voor een bepaalde rechtstak mogelijk wordt aan de onzekerheden van het gemeen recht te ontsnappen.

In haar algemene strekking verschilt deze wet niet zozeer van haar voorgangster, doch door de striktere omlijning van haar inhoud beperkt ze de willekeur in haar toepassing.

Vanzelfsprekend heeft deze wet ook haar nadelen. Daar waar onder de Act van 1857 een bevel tot huiszoeking kon worden verleend nadat de politie onder ede had bevestigd dat op een bepaalde plaats één of meer obscene artikelen te koop waren gesteld, is onder de nieuwe wet een redelijk vermoeden reeds voldoende.

Ook de uitbreiding van het begrip publicatie is als een nadeel te beschouwen: vroeger beoogde de wet enkel verspreiding met winstoogmerk, nu zijn ook niet-

commerciële en privétransacties van obscene stof strafbaar.

Het recht waarover het Engelse post- en tolwezen beschikt om importproducten en postpakketten aan te slaan zonder machtiging van de rechtbank, blijft voortbestaan en de inmenging van de overheid in privébezittingen en briefwisseling is, hoe onaanvaardbaar ook, nog steeds wettig.

Ook doet de wet niets om de verantwoordelijkheid van de drukker te verlichten, wat voor de uitgever practisch nog steeds een beperking van zijn vrijheid betekent.

In zijn geheel beschouwd, mag men deze wet aanzien als een nuttige, noodzakelijke, doch nog bescheiden hervorming. Op haar actief kunnen we schrijven: verhoogde rechtszekerheid en bescherming tegen willekeurige en enggeestige interpretatie van de bestaande wetgeving, doch het lijdt geen twijfel dat nog heel wat problemen die hierin niet werden beroerd in de toekomst zullen moeten worden opgelost, indien men werkelijk de artistieke en intellectuele vrijheid wil verwezenlijken.

Het is, jammer genoeg, onmogelijk in deze beperkte tijdspanne uit te weiden over het optreden van de wetgever tegenover een bepaalde soort werkelijke of zogenaamde letterkunde in andere landen dan in Engeland.

Een parallel trekken tussen de verschillende gezichtspunten en houdingen ware nochtans interessant.

Vervolgelingen en veroordelingen van alle letterkundige genres zijn er in alle landen van de wereld geweest en zullen er wel altijd zijn, ook waar het de gelijke en eerlijke boeken betreft. Zelfs in een democratische maatschappij, die er prat op gaat de vrijheid van woord en gedachte te eerbiedigen, worden sommige werken van een gevaarlijk geachte strekking, of een tegen de algemene opinie indruisende levensopvatting geweerd of verboden.

Zeër geachte toehoorders, laat ik deze lezing besluiten met de hoop dat ik erin geslaagd ben de waarde van D.H. Lawrence als literator, zijn betekenis als mens en zijn bedoelingen als schrijver in hun waar daglicht te stellen.

Als het mij tevens gelukt is door de uiteenzetting van de historische evolutie der wetgeving enerzijds en de belichting van een concreet geval anderzijds, u ervan te overtuigen hoe belangrijk het is de kunst, en in het bijzonder de letterkunde, haar vrije ontplooiing te laten nemen, zonder kortwiekende controle of censuur, zal ik mij ruimschoots beloond achten.

Antwoord van Mr D. WINDERICKX, voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

Waarde Confrater, Mr. Pée,

Het is de taak van de voorzitter de openingsredenaar van antwoord te dienen. Dit antwoord kan de richting uitgaan van de contradictie, het kan ook een aanvulling zijn.

Vermits uw uiteenzetting, die ons allen ten eerste heeft geïnteresseerd en waarvoor ik u oprecht feliciteer, zich niet op polemisch vlak beweegt zult u van mij geen tegenspraak of weerlegging verwachten. U hebt mij echter wel in nauwelijks bedekte termen uitgenodigd uw lezing op enkele punten aan te vullen. Daaraan zal ik dan ook de korte tijd besteden die ik mijzelf heb toegemeten.

U hebt er terecht op gewezen dat Lawrence zuivere bedoelingen had met zijn roman « Lady Chatterley's Lover ».

Deze roman werd niet geschreven omwille van het verhaal, ook niet alleen omwille van de kunst en de letterkundige zeggingskracht. Lawrence heeft, wanneer hij, door ziekte ondermijnd, zijn tijd gemeten wist, een boodschap willen brengen. Hij zal wel niet verrast geweest zijn toen hij onmiddellijk moest ondervinden dat die boodschap niet begrepen werd zoals hij ze bedoeld had. In het voorwoord dat hij schreef voor de Parijse uitgave van zijn werk in 1929 heeft hij zijn boek verdedigd en zijn ware bedoelingen toegelicht. Dit was nodig toen, en blijkt ook nu nog nodig te zijn.

Het lijkt mij inderdaad dat de roman, zoals hij geschreven is, niet onmiddellijk uit zichzelf aan de lezer duidelijk maakt wat Lawrence eigenlijk bedoelde. Ik zou zelfs zeggen dat in dit opzicht de inhoud van het boek op menige plaats misleidend is. Wanneer men, geleid door het voorwoord van Lawrence zelf, het boek leest wordt heel wat duidelijk dat anders ongeweten zou blijven.

U hebt in uw uiteenzetting enkele van de thema's van het boek aangeduid: de tederheid in de verhouding tussen man en vrouw, de vernietigende invloed van de industrialisering op de natuur en de mens. Het wil mij voorkomen dat nog andere thema's doorheen gans het werk verweven zijn en verdienen vermeld te worden: opstandigheid tegen de hypocrisie die de samenleving in grote mate kenmerkt, een worsteling met het probleem van de dualiteit van geest en lichamelijkheid in de mens.

Geconfronteerd met deze thema's die zoveel aspecten zijn van de complexiteit van het menselijk bestaan zoekt Lawrence naar een uitkomst uit de beknelling waarin hij zich gevangen voelt in de samenleving zoals de mens die voor zichzelf heeft gemaakt door zijn « beschaving » en « vooruitgang ».

Het probleem wordt echter niet expliciet zo breed gesteld. Men voelt het wel latent aanwezig maar het wordt al te eenzijdig belicht en daardoor is de voorgestelde uitkomst ook al te eenzijdig en belandt zij buiten de realiteit. Het is het onvermijdelijke lot van allen die, gefascineerd door één of slechts enkele aspecten van een probleem, de samenhang van het geheel uit het oog verliezen en tot oplossingen komen die, praktisch, onbruikbaar zijn, althans in de mate dat die eenzijdige oplossingen als « de » uitkomst voor gans het probleem worden voorgesteld.

Lawrence ziet de mens al te eenzijdig als een louter sexueel gedetermineerd wezen: alle problemen komen voort uit verkeerde opvattingen over en een verkeerde beleving van het seksuele, en omgekeerd zal een volledig vrije, ongeremde, van alle taboes bevrijde sexualiteit alle problemen oplossen. In die zin hebt u terecht gewezen op een sterke beïnvloeding van Lawrence door Freuds theorieën. Ik zou zelfs zeggen dat Lawrence mij sterk Freudiaans gecompliceerd voorkomt.

Hiermede wil niet gezegd zijn dat de boodschap van Lawrence waardeloos is. Hij heeft de vinger gelegd op een essentieel gebrek. En het is positief een verdienste van zijn werk dat hij, zij het dan op zijn manier, bijgedragen heeft tot het bevrijden van de mens uit de beklemming van onnatuurlijke seksuele taboes die vele kunstmatige problemen deden ontstaan. Ik meen nochtans dat tot de openhartige, onbevagen kijk op het seksuele die wij thans kennen, op een veel evenwichtiger en minder schokkende manier werd bijgedragen door andere schrijvers en gespecialiseerde werken die de sexualiteit op haar juiste plaats geïntegreerd hebben in een harmonische en met de volledige menselijke realiteit rekening houdende levensvisie.

Omwille van deze eenzijdigheid is « Lady Chatterley's Lover » niet een boek dat aan alle meisjes van zeventien jaar ter lezing moet gegeven worden zoals Lawrence in zijn voorwoord vooropstelt. Er is daarvoor overigens nog een andere reden. Het boek is in al zijn goed bedoelde oprechtheid te brutaal opdat jonge mensen, zonder gevaarlijk geschokt te worden, het ware en goede in dit boek op een evenwichtige manier zouden kunnen verwerken in een voor hen nog te verwerven levensharmonie.

Het leek mij nodig hierop te wijzen opdat de vrij-

spraak waarvan de uitgever van het werk in Engeland genoot, niet zou beschouwd worden zo niet als een uitnodiging dan toch als een vrijgeleide om dit boek met gerust gemoed in alle handen te geven.

U hebt er op gewezen dat erotische en pornografische geschriften met variërende vruchtbaarheid in alle tijden hebben bestaan en dat evenzeer de repressie daarvan door de overheden met afwisselende gestrengheid of breeddenkendheid werd gevoerd. Uw historisch overzicht in dat verband beperkt zich tot Engeland met als eindpunt de « Obscene Publications Act » van 1959 en u hebt mij als het ware uitgenodigd de vergelijking te maken met de Belgische wetgeving ter zake.

Het vertrekpunt ligt in artikel 383 van ons strafwetboek. Dit artikel luidt als volgt: « Al wie, met de goede zeden strijdige liederen, schotschriften of andere geschriften, gedrukt of niet gedrukt, beelden of prenten uitstelt, verkoopt of verspreidt, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van zesentwintig frank tot vijfhonderd frank ». Door een recente wijziging, aangebracht door de wet van 28 juli 1962, worden de voormelde straffen verzwaard wanneer het misdrijf gepleegd wordt tegenover minderjarigen.

Van zodra de overtreding van deze wetsbepaling geschiedt door gedrukte teksten wordt een persmisdrijf gepleegd en behoort de kennisname daarvan tot de bevoegdheid van het Hof van Assisen krachtens artikel 98 van de Grondwet. Zoniet is de correctionele rechtbank bevoegd.

Voor uit het buitenland in België ingevoerde publicaties bestaat de wet van 11 april 1936 die de Koning machtigt, door een in de Raad van Ministers overlegd besluit, de invoer in België te verbieden van buitenlandse ontuchtige publicaties. De Koning verbiedt aldus de invoer van met name genoemde publicaties die door de ministerraad obsceen zijn geoordeeld. Deze wet heeft derhalve een *preventief* karakter met het oog op de handhaving van de morele hygiëne.

De toestand is dus zo dat binnenlandse obscene publicaties, na pleging van het misdrijf, voorzien door artikel 383 S.W.B., een vervolging voor het assisenhof uitlokken, terwijl buitenlandse obscene publicaties aan de grenzen van het land kunnen tegengehouden worden.

In het eerste geval wordt het bestaan van de obsceniteit beoordeeld door de Jury, in het tweede geval door de ministerraad.

Bij de bespreking van de wet van 11 april 1936 in het Parlement zijn er stemmen opgegaan om deze beoordelingsmacht van de ministerraad te vervangen door een consultatieve en adviserende bevoegdheid van een speciale commissie bestaande deels uit parlementsleden en deels uit kunstenaars en letterkundigen. Een amendement in die zin, dat nochtans een ernstige kans maakte om aangenomen te worden, schijnt niet ingediend geweest te zijn, uit overwegingen van louter praktische aard: een wijziging van het wetsontwerp door de Senaat zou de verzending naar de Kamer noodzakelijk hebben gemaakt en aldus de uitvaardiging van een zonder uitstel onontbeerlijk geachte wet hebben vertraagd.

Deze korte uiteenzetting betreffende de Belgische wetgeving was noodzakelijk om eraan te herinneren dat in ons land twee verschillende instanties geroepen zijn om het al of niet bestaan van obsceniteit te beoordelen, in de repressieve procedure de Jury of de correctionele rechter (deze laatste dan in andere dan perszaken), de ministerraad in de preventieve procedure.

Wat ons hier nu aanbelangt is te onderzoeken welke

normen die beide instanties aanleggen om de aanwezigheid van obsceniteit te testen.

Uit de aard der zaak is niet geweten welke de normen waren van de ministerraad bij het uitvaardigen van koninklijke besluiten die de invoer van vreemde publicaties verboden, vermits de beraadslagingen van de ministerraad geheim zijn en anderzijds de bedoelde koninklijke besluiten niet gemotiveerd. Wij moeten ons dus houden aan de besprekingen in het Parlement voorafgaand aan de stemming van de wet van 11 april 1936, en veronderstellen dat de uit deze besprekingen blijkende normen door de ministerraad werden toegepast.

Tijdens deze besprekingen werd als definitie van de ontuchtige publicaties gegeven: de publicatie «die openlijk de eerbaarheid kwetst», die «ophitst tot ontucht», «die tot ontucht probeert». Hierbij weze onmiddellijk aangestipt dat uit de parlementaire besprekingen ondubbelzinnig is gebleken dat letterkundige werken geenszins bedoeld worden. Het verslag van de Senaatscommissie zegt inderdaad uitdrukkelijk: «worden dus alleen bedoeld de publicaties welke met kunst noch literatuur iets gemeens hebben, doch enkel ophitsing zijn tot ontucht en meestal tot de meest ergerlijke» en in het verslag van de Kamercommissie leest men: «Het gaat hier over deze schandelijke geschriften waarin zelfs niet het minste spoor van literatuur te vinden is, maar pornografie in woord en beeld». Met betrekking tot het toekennen van de beoordelingsbevoegdheid aan de ministerraad vroeg de heer Marcel-Henri Jaspard in de Kamer hoe men het moeilijke onderscheid zou maken tussen kunst en pornografie. Het voorstel om de beoordeling over te laten aan een gemengde commissie waarin kunstenaars en letterkundigen zouden zetelen wijst in dezelfde zin.

Wat zijn nu de normen van de rechtsleer en de rechtspraak in verband met de toepassing van artikel 383 S.W.B. dat de publicaties beoogt die strijdig zijn met de goede zeden?

Worden als strijdig met de goede zeden beschouwd de publicaties «die van aard zijn de zinnelijke driften te overprikkelen», «die de openbare eerbaarheid kwetsen», «die de zinnelijke hartstochten opzweepen», «die ophitsen tot ontucht, wulpsheid en wellust». Deze omschrijvingen stemmen overeen met de hoger aangehaalde uitlatingen in het Parlement.

Wanneer men deze definitie vergelijkt met de definitie van obsceniteit in de Engelse wetgeving dan blijkt al dadelijk dat deze laatste veel genuanceerder is. De Engelse definitie vereist dat het geschrift strekt tot ontzaarding of bederf. Dit kan als overeenstemmend beschouwd worden met onze omschrijvingen. Er wordt echter aan toegevoegd dat dit effect moet volgen uit het geschrift *in zijn geheel beschouwd* en het gevaar van ontzaarding of bederf moet bestaan voor personen waarvoor de mogelijkheid bestaat dat ze, rekening houdend met alle ter zake afdoende omstandigheden, de inhoud van het bedoelde geschrift zouden lezen. Dit zijn twee beperkingen die in de Belgische teksten niet voorkomen, wat echter niet uitsluit dat met diezelfde elementen in België zou rekening gehouden worden alvorens tot preventief of repressief optreden te besluiten.

De omschrijving van het begrip obsceniteit, hoe nauwkeurig zij ook tracht te zijn, lost echter de moeilijkheid in concreto niet op. De moeilijkheid wordt door de omschrijving eigenlijk alleen maar verschoven. In plaats van de vraag te stellen «Is dit geschrift obscene», stelt men de vraag «Is dit geschrift van aard tot ontucht aan te hitsen, de eerbaarheid openlijk te kwetsen, enz. ...».

Hier ligt een moeilijke taak voor de beoordelaar, wie hij ook zij: de procureur, de rechter, de juryleden, de in raad vergaderde ministers.

Er is hier geen kwestie van persoonlijke appreciatie van de beoordelaar, die strikter of breder zal zijn naar gelang zijn milieu, zijn opvoeding, zijn persoonlijke levenservaringen. De beoordelaar moet zijn uitspraak toetsen aan de opvattingen omtrent eerbaarheid en goede zeden van de gemeenschap en de tijd waarin hij geplaatst is. Welnu die opvattingen variëren en evolueren. Als voorbeeld daarvan zou ik kunnen aanhalen dat de vrijmoedige en openhartige manier waarop thans vrijwel algemeen in de opvoeding openlijk wordt gesproken en geschreven over sexualiteit en huwelijksbeleving ten tijde van onze ouders en zeker van onze grootouders een golf van consternatie zoniet van verontwaardiging zou teweeggebracht hebben.

Het is niet gemakkelijk voor één persoon om aldus als het ware de antenne te zijn van zijn tijd en zijn milieu. Daarom lijkt het mij een waarborg voor objectiviteit dat op één of andere manier een collegiale beoordeling wordt uitgebracht, of dat althans de beoordelaar de gelegenheid krijgt om het advies in te winnen van verantwoordelijke en representatieve personen. In dit opzicht lijkt mij het horen van deskundige getuigen, zoals voorzien is in de «Obscene Publications Act» een zeer gelukkige innovatie.

De adviescommissie waarvan sprake geweest is in 1936 had een zelfde rol kunnen spelen.

De beoordeling is vanzelfsprekend niet moeilijk in gevallen waar men staat voor evidente pornografie. Zij wordt delikaat in randgevallen en het is vooral van belang dat in die gevallen geen vergissingen begaan worden.

Om te eindigen wil ik nog een woord zeggen over de letterkunde in verband met ons onderwerp.

Het heeft mij wel enigszins verwonderd, waarde confrater, dat u de Engelse «Obscene Publications Act» nog niet voldoende liberaal schijnt te vinden daar waar die wet toch geïnspireerd werd door een ontwerp van de auteursvereniging en anderzijds in Engeland, zoals overal elders, veronderstel ik, de bescherming van de zedelijke gaafheid van het volk, en vooral van de jeugd, tegen de nefaste invloed van zedeloze druksels van alle aard een prangend probleem stelt waarvan de oplossing zeker niet door een te verregaande liberaliteit kan bevorderd worden.

De vrijspraak van de uitgever van «Lady Chatterley's Lover» levert mij dunkt het bewijs dat de nieuwe Engelse wetgeving van 1959 niet enggeestig is.

U pleit voor de vrije ontplooiing van de kunst, en de letterkunde in het bijzonder, zonder controle of censuur. En in Engeland én bij ons heeft de ware kunst en de echte letterkunde een voldoende vrijbrief. Mag ik erop wijzen dat deze vrijbrief ook een verantwoordelijkheid meebrengt voor de kunstenaars en de schrijvers die hen moet behoeden voor misbruik van hun voorrecht. Zij vormen mede in grote mate zoniet in de eerste plaats de goede smaak en de zedelijke opvattingen van hun volk en van hun tijd. Zij zijn ook de voorlopers en de scheppers van de evolutie in die opvattingen en dragen derhalve de verantwoordelijkheid voor de toekomst.

Laat ons, tot slot van deze beschouwing, terugkeren tot de roman van Lawrence «Lady Chatterley's Lover» en de woorden aanhalen van Mr. Gerald Gardiner, één der verdedigers van de vervolgte uitgever:

«Omtrent één zaak wens ik volstrekt duidelijk te

zijn, omdat in mijn stelling het van belang is dat niet alleen jij, juryleden, maar dat iedereen er zich klaar bewust zou van zijn. Ik bedoel het volgende: dat, indien het gebruik van deze woorden met deze speciale

bedoeling door precies deze auteur in precies dit boek geoorloofd wordt geacht, niemand daaruit zou afleiden dat deze woorden mogen gebruikt worden door om 't even welke schrijvelaar in om 't even welk verhaal ».

Rede van Mr. J. DELEPELEIRE, Stafhouder der Balie van Brussel

Eigenaardig samentreffen!

Honderd jaar geleden werd Mme Bovary, overspelige vrouw, schuldig aan een vergriep tegen de openbare zedelijkheid, door de Correctionele rechtbank van Parijs vrijgesproken.

Flaubert vergiftigd zijn heldin; nochtans riep de keizerlijke Procureur uit, Emma Bovary heeft gelijk.

Messalina heeft gelijk tegen Juvenalis. De wulpse details mogen niet gedekt worden door een morele conclusie.

Mr. Sénard, verdediger van Flaubert, vroeg aan de Rechtbank of de wals, die door de mode werd gewettigd, diende veroordeeld te worden, omdat de vrouw haar hoofd laat rusten op de schouder van haar cavalier.

Hij gaf lezing aan de Keizerlijke Rechtbank van een uittreksel van verfijnde sensualiteit voorkomende in een boek dat als prijs uitgedeeld was geworden aan de leerlingen der grote colleges. Wie heeft het geschreven? deed hij met humor opmerken. Het is niet de schrijver van La Nouvelle Héloïse. Het is M. de Voorzitter de Montesquieu.

Men brandmerkt niet Praxiteles, Leonardo da Vinci, Michel Angelo of Rubens, die de schoonheid van het lichaam en de heftigheid van de passie vertolken.

Flaubert wordt buiten zaak gesteld omdat zijn werk niet voor enig doel heeft gehad voldoening te geven aan de sensuele hartstochten, aan de geest van losbandigheid en liederlijkheid. De letterkunde zoals de kunst, zegt het vonnis, moet de geesten verheffen, kuis en rein zijn, ten einde het goede voort te brengen dat zij geroepen is te verwezenlijken.

Lady Chatterley, andere overspelige vrouw, stelt het eeuwige vraagstuk van deugd en ondeugd.

Shakespeare zou een klaarziend rechter geweest zijn, hij die schreef: « Er is geen zo simpele ondeugd die zich niet smukt met de uiterlijkheden van de deugd ». Is niet de Koopman van Venetië de spiegel van deze universele waarheid?

Men kan geen beminlijke beschaving hebben zonder een goede hoeveelheid beminlijke ondeugden, schreef Huxley in « The brave new world ».

Bij het begin van mijn stage, vertrouwde een psychiater mij toe, dat een deugdzaam mens buitengewoon vervelend is...

De kunst dient de vertolking te zijn van het ware en is het bijgevolg geen hypocrisie de mantel van Noé te werpen over de miseries, de tekortkomingen, de lachheden en de laagheden van de menselijke ziel?

Ten tijde van mijn geboorte hield André Gide te Weimar een voordracht over de betekenis van het publiek. Met zijn gewone oprechtheid verdedigde hij er de hypocrisie. « Het is in de meest hypocriete tijdperken dat de kunst het meest heeft geschitterd. De hypocrisie is een van de voorwaarden der kunst. Het is de plicht van het publiek de kunstenaar te dwingen tot hypocrisie ». In het preutse Albion had Lawrence op hypocriete wijze zijn boek als titel kunnen geven, zoals een mijner vrienden het zich inbeeldde « Het geduld van Lord Chatterley ».

Lawrence kwam er tegen op dat hij hypocriet zou

geweest zijn en het blijkt nochtans dat hij niet helemaal van hypocrisie vrij te pleiten was. Wanneer men op de laatste bladzijde de brief leest van de jachtwachter aan Lady Chatterley: « Thans is het de tijd om kuis te zijn en het is goed kuis te zijn, het is als een rivier fris water in mijn hart. Ik houd van de kuisheid nu zij vloeit tussen ons beiden. Hoe kan men wensen vervelende avonturen te beleven ».

De letterkunde dient kuis en rein te zijn, zegde de rechter van 1857. Het principe is gered.

Is « de minnaar van Lady Chatterley » een pornografisch boek? Erotisme is geen pornografie. Emile Schaub Koch geeft er een geldige bepaling van: Het erotisme stelt zich ten doel het genot dat de liefde voorbehoudt aan de zinnen, te verheffen tot op het peil van de geest.

De obsceniteit komt niet te voorschijn wanneer de geest het lichaam misprijst en vreest noch wanneer het lichaam de geest haat en er aan weerstaat, noteert Lawrence.

Zekere passages zijn gewaagd en wanneer Lawrence zijn handschrift beëindigd had liet hij aan de uitgever de zorg over al datgene te verwijderen dat de publieke opinie van zijn erotiek werk niet zou kunnen dulden. André Malraux stelt in zijn inleiding in het licht, het bijzonder belang van dit boek en ook zijn historische betekenis: het erotisme houdt op in dit boek de uitdrukking te zijn van het individu om een geestestoestand, een levensstemming te worden, zoals het opium voor de Chinezen der laatste dynastieën. Het was de duivel, het wordt de mens, wij zullen het de mens zien voorbij streven en zijn bestaansreden zien worden.

Wat Lawrence betreft, hij verklaart dat zijn boek een eerlijk en gezond boek is, noodzakelijk aan de mensen van heden ten dage. Zijn doel: de sexualiteit te doen begrijpen, in tegenstelling met het puritanisme dat « Chut » zegt en dat de seksuele imbeciel voortbrengt, of de in de mode zijnde geilaard, die de gestalte krijgt van de jonge dandy, die van de liefde geniet als van een cocktail.

Hij besluit zijn voorafgaandelijke uiteenzetting door deze ontroerende zin: « Wat mij betreft, ik verdedig mijn boek en mijn stelling: het leven is slechts aanvaardbaar wanneer de geest en het lichaam in goede verstandhouding leven, wanneer er tussen beide een natuurlijk evenwicht bestaat en wanneer zij wederzijds voor elkaar een natuurlijke eerbied koesteren ». Is het iets anders dan het « mens sana in corpore sano » der ouden?

De jury, samengesteld uit negen mannen en drie vrouwen, allen voortreffelijk gezond naar lichaam en geest, is onder de indruk gekomen zowel van deze zin als van het defilé der eerbiedwaardige getuigen opgeroepen door de verdediging.

Onder hen had de bisschop van Woolwich een sensationele verklaring afgelegd. Laten wij ze aanhoren:

Lawrence heeft niet de kristelijke opvatting van de seksuele verhoudingen, maar hij tracht deze verhoudingen voor te stellen als iets heiligs. De kristenen schertsen niet met de vleselijke liefde voor dezelfde rede-

nen als ze niet schertsen met de heilige communie, niet omdat de vleselijke liefde schunnig is, maar omdat ze heilig is.

Tenslotte, commenteerde een journalist, zou dit boek, geschreven door een niet-kristen, door de kristenen dienen gelezen te worden.

De leuke zet werd uitgesproken door een clergyman, die verklaarde dat hij er geen enkel bezwaar tegen had het boek door zijn zes kinderen te laten lezen en dat hij op prijs zou stellen er met hen over te discussiëren. Maar, voegde hij er enigszins ontmoedigd aan toe, een van hen heeft het reeds gelezen en heeft het geweldig vervelend gevonden.

Te Londen heeft het nieuws van de vrijspraak van Lady Chatterley zich als een lopend vuurtje verspreid en schertsend zei men in de straat: het is een overwinning van het Engels snobisme. Indien het boek de titel zou gedragen hebben «De minnaar van Mme Chatterley» zou deze laatste veroordeeld zijn geworden. Tekenen van verdraagzaamheid. Overwinning van de hypocrisie. Tot rust brengen van de geest van Oscar Wilde, veroordeeld in 1895 door dit zelfde Assisenhof van Old Bailey tot twee jaar gevangenisstraf en vooral tot het stilzwijgen. Ja, na de uitspraak vroeg Wilde aan de Voorzitter: «En ik, my Lord, mag ik niets verklaren?» Door een teken van de hand legde de Voorzitter een categorisch verbod op en beval aan de wachten hem weg te voeren.

Meer dan de straf, meer dan de schande kenmerkte deze weigering het werkelijk einde van Oscar Wilde, deze schitterende causeur, waarvan het woord zolang de ophefmakende attractie geweest was van de grote diners te Londen.

De weg afgelegd van 1895 tot 1960, van Oscar Wilde tot Lawrence, laat toe naar zijn juiste waarde de weldoende invloed van de nieuwe wetgeving te schatten, stroom van frisse lucht die aan het puritanisme en aan zijn sarabande van ziekelijke ontaarding een dodelijke slag heeft toegebracht.

* * *

Ik breng U hulde, mijn waarde redenaar, U is de eerste vrouw die optreedt op deze tribune. U hebt met talent een uiterst delicaat onderwerp behandeld.

De vrouwen doen zich meer en meer gelden en doen eer aan onze toga, zonder in het minst te verzaken aan de gratie van hun kledij.

De nieuwsgierigheid heeft er mij toe gedreven de mercuriale te herlezen die in 1946 werd uitgesproken door de Procureur-generaal Delwaide, waarin deze zich een tegenstander verklaart van de toegang der vrouwen tot de magistratuur.

Zijn bijzonderste argument was: «De onderscheiding tussen de geslachten dringt zich op, telkens wanneer ze gesteund is op goede redenen en de natuur geeft ons een doorslaand voorbeeld, vermits, tegen alle rechtvaardigheid in, het steeds de vrouwen zijn die bevallen en niet de mannen». Hij voegde er een gevolgtrekking aan toe. «Het is verwonderlijk vast te stellen dat op het ogenblik waarop het feminisme zijn successen uitbreidt, het geboortecijfer vermindert...» U hebt hem, Mr. Pée, een mooie logenstraffing toegediend, daar U een stel bekoorlijke kinderen bezit.

«Zelfs op de foorkramen doet men geen vrouwen tegen mannen worstelen. Men moet naar het gerechtshof komen om zulks te zien», ironiseerde de Procureur-generaal.

En, zijn rekvisitorium verder drijvend, bevestigde hij nog: «de vrouwen zijn er ten onzent sedert 24 jaar in geslaagd zich aan de balie te doen aanvaarden en men moet erkennen dat het een mislukking is». U hebt zoëven, Mr. Pée, het bewijs geleverd van het tegenovergestelde door uw schitterend welslagen.

Laten wij de knoop doorhakken, besloot de Procureur-generaal, met een citaat van Mr. Turgeon, geleerd professor van staathuishoudkunde; «De vrouw is een anti-juridische persoonlijkheid».

U hebt, Mr. Pée, door de krachtproef, die U met brio hebt afgelegd, het bewijs ervan geleverd dat een professor van staathuishoudkunde soms gewaagde oordelen kan vellen. Bij het sluiten van de mercuriale heb ik teruggedacht aan een Vlaams spreekwoord dat ik mij herinnerde uit mijn jeugd: Al is de leugen wonder snel, de waarheid achterhaalt haar wel.

* * *

Mijnheer de Voorzitter,

Laat mij toe U te zeggen dat de Stafhouder de inspanning van het Vlaams Pleitgenootschap te Brussel voor de uitbreiding van de Vlaamse cultuur waardeert.

Op de openingszitting van de Franse conferentie heb ik de aandacht getrokken op de dringende noodzakelijkheid talen aan te leren, ten einde, zoals Socrates, wereldburgers te zijn, daar zulks heden de maatstaf van alles is.

De kennis van beide landstalen is een onweerlegbare noodzakelijkheid voor alle burgers van ons land. Uw generatie heeft het begrepen en ze verdient onze gelukwensen.

Ik die uw taal lees en smaak vind in uw literatuur, kom dagelijks tot de vaststelling dat door ze niet te spreken ik me een verrijking ontzeg.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer — 23 november 1962.

Voorzitter: M. Bayot.

Raadshere-verslaggever: M. Belpaire.

Advokaat-generaal: M. Ganshof van der Meersch.

Advokaten: Mrs. Faurès en Simont.

Internationaal privaatrecht. — Aanvaring in territoriale wateren. — Beperking van aansprakelijkheid van de scheepseigenaar. — Principiële toepasselijkheid krachtens art. 3, lid 1, B.W. van de wet van

de oeverstaat, ook wat betreft de wijze en de omvang van de vergoeding.

De territoriale wateren zijn door hun nauwe afhankelijkheid van het domein te land onderworpen aan de macht van de oeverstaat tot verzekering van politie en veiligheid.

De bij art. 3, lid 1 van het B.W. bedoelde wetten van politie en veiligheid verbinden allen, die in die wateren door een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf deze wetten hebben overtreden.

De vordering tot vergoeding van een schade, veroorzaakt door een in het buitenland begane onrechtmatige daad, wordt uiteraard en krachtens de bij

art. 3, lid 1 B.W. vastgestelde regel van internationaal privaatrecht in principe beheerst door de wet van de staat, op wiens grondgebied die daad begaan werd, ongeacht de nationaliteit van hen die voor de schade aansprakelijk zijn, onder voorbehoud nochtans van de Belgische internationale openbare orde en de in een met de buitenlandse staat gesloten conventie opgenomen afwijkingen.

De wet bepaalt de vereisten tot het bestaan en de gevolgen van de aansprakelijkheid voor de schade, die men veroorzaakt, niet alleen door zijn eigen daad maar ook door deze van de personen voor wie men moet instaan of van de zaken, die men onder zijn bewaring heeft. De burgerlijke aansprakelijkheid van een persoon, welke ook zijn woonplaats weze, andere dan de dader, kan alleen uit de kracht van de wet bestaan; die wet kan geen andere zijn dan die van de plaats van de schadeverwekkende daad vermits de burgerlijke aansprakelijkheid en de daaruit voortvloeiende verplichting tot vergoeding enkel gevolgen zijn van die daad.

Politiewetten in de zin van art. 3 B.W. zijn niet alleen deze waarbij de elementen worden bepaald van de daad, welke de burgerlijke, hetzij delictuele, hetzij quasi-delictuele aansprakelijkheid in het leven heeft geroepen, doch ook deze waarbij de wijze en de omvang van de wegens die daad verschuldigde vergoeding worden bepaald. Een beperking van de aansprakelijkheid van de eigenaar van een schip, onverschillig welke de grondslag van die beperking weze, betreft de wijze en de omvang van de vergoeding.

N.V. Nederlands-Amerikaanse Stoomvaartmaatschappij Cs («Axeldijk» t/ Lovisa Angfartijgs Aktiebolag cs. («Inga»).

Gelet op het bestreden arrest, op 13 april 1961 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Gelet op de middelen afgeleid, het eerste, uit de schending van artikel 3, inzonderheid 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, om te beslissen dat verweerders hun aansprakelijkheid overeenkomstig de Finse wet mogen beperken, steunt op de beschouwing dat, «wanneer het er ditmaal op aankomt ten laste van de reder-eigenaar de wijze en de omvang der vergoeding vast te leggen, de rederij, in Finland gevestigd, niet meer kan geacht worden als wonende op het Nederlands grondgebied», aldus de toepassing van de Nederlandse wet, «lex loci delicti commissi», uitsluitende «voor de regeling van de aansprakelijkheidsbeperking ten gunste van de rederij, die niet in eigen persoon het delict heeft gepleegd, bijzonder wanneer de voor de toepassing van een politiewet vereiste woonstvoorwaarde, voorzien bij artikel 3, alinea 1, van het Burgerlijk wetboek, zoals ten deze in hoofde van die rederij niet yervuld is»;

dan wanneer de in artikel 3, lid 1 van het Burgerlijk Wetboek, neergelegde regel van internationaal privaatrecht, volgens welke de uit een delict of een quasi-delict spruitende burgerlijke aansprakelijkheid beheerst wordt door de wet van de plaats van het feit dat de aansprakelijkheid in het leven heeft geroepen, van toepassing is, zowel bij aansprakelijkheid voor eens anders feit, als bij aansprakelijkheid voor het persoonlijk feit, waaruit volgt, dat de feitenrechter, om ten deze toepassing van de «lex loci delicti commissi» uit te sluiten, geen acht mocht slaan op de omstandigheid dat eerste verweerster het Nederlands grondgebied niet bewoont, wanneer het feit, waaruit

haar aansprakelijkheid sproot, op dit grondgebied begaan door een persoon waarvoor zij instaat, ten deze tweede verweerder :

het tweede, uit de schending van artikel 3, inzonderheid 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest beslist dat het probleem van de beperking van de aansprakelijkheid van eerste verweerster moet beheerst worden, niet door de Nederlandse wet, «lex loci delicti commissi», doch door de Finse wet, de wet van de vlag van het aan varende schip, om reden dat de afstand van het schip en/of de beperking van aansprakelijkheid een aan het zeerecht eigen juridische instelling uitmaken, welke haar grondslag heeft in «het persoonlijk statuut waaruit de rederij haar recht op aansprakelijkheidsbeperking put», dit wil zeggen in de nationale wetgeving van de rederij waarin «de werkelijke reden en de belangrijkste rechtvaardiging van het voordeel» dat die rederij geniet, te vinden is;

dan wanneer, bij toepassing van de in artikel 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek vastgelegde regel van internationaal privaatrecht, de bepaling van het feit dat de delictuele of quasi-delictuele burgerlijke aansprakelijkheid teweeggebracht heeft, de wijze en de omvang van de vergoeding beheerst worden door de wet van de plaats waar bedoeld feit werd begaan, en dan wanneer, derhalve, het vermogen van afstand of de aansprakelijkheidsbeperking die de reder geniet, als modaliteit van de vergoeding van een oneigenlijk misdrijf waarvoor hij instaat, dient onderworpen te zijn aan de wet van de plaats waar het oneigenlijk misdrijf werd begaan,

waaruit volgt dat de feitenrechter ten deze niet mocht beslissen dat, bij toepassing van de Finse wet, verweerders hun aansprakelijkheid mochten beperken tot de afstandswaarde van het schip, maar had dienen te beslissen dat de aansprakelijkheid van verweerders, wat haar omvang aanging, door de Nederlandse wet beheerst wordt :

Over de grond van niet-ontvankelijkheid :

Overwegende dat verweerders de niet-ontvankelijkheid van de middelen aanvoeren omdat door deze als geschonden zou zijn aangeduid een wetsbepaling welke aan de daarin geformuleerde grieven vreemd is vermits artikel 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing is in zeevaartzaken;

Overwegende dat het uit de vaststellingen van het arrest blijkt dat de aanvaring, waaruit het geschil is ontstaan, in de Nederlandse territoriale wateren is voorgevallen;

Overwegende dat de territoriale wateren, daar ze nauwelijks van het domein te land zijn, onderworpen zijn aan de macht van de oeverstaat tot verzekering van politie en veiligheid;

Dat de bij artikel 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek bedoelde wetten van politie en veiligheid allen verbinden die, in die wateren, door een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf gemelde wetten hebben overtreden;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan aangenomen worden;

Over de middelen :

Overwegende dat het uit de vaststellingen van het arrest blijkt dat verweerder, kapitein van het Finse schip «Inga», waarvan verweerster reder-eigenaar is, aansprakelijk werd verklaard voor de gevolgen van de aanvaring, in de Nederlandse territoriale wateren, met het Nederlands schip «Axeldijk»;

Dat het arrest aanneemt, dat de kapitein gebonden

is door de Nederlandse politiewetten wanneer het er op aankomt de verantwoordelijkheid te onderzoeken voor de aanvaring en, zoals het er verder op wijst, dat de «lex loci delicti commissi», dit wil zeggen de Nederlandse wet, zich voor de aanduiding van de dader van het delict van aanvaring, krachtens artikel 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek, schijnt op te dringen;

Dat het arrest beslist dat zo de kapitein verweerder als de verwerende vennootschap hun aansprakelijkheid mogen beperken overeenkomstig de Finse wet, doch dat dit dispositief, in zover het verweerder betreft, niet wordt bestreden;

Overwegende dat de vordering tot vergoeding van een schade veroorzaakt door een in het buitenland begane onrechtmatige daad, uiteraard en krachtens de bij artikel 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek vastgelegde regel van internationaal privaatrecht, in principe beheerst wordt door de wet van de Staat op wiens grondgebied die daad begaan werd, ongeacht de nationaliteit van hen die voor de schade aansprakelijk zijn, onder voorbehoud evenwel van de Belgische internationale openbare orde en behoudens afwijking bij een met de buitenlandse Staat gesloten conventie;

Overwegende dat de wet de vereisten bepaalt tot het bestaan en de gevolgen van de aansprakelijkheid voor de schade, welke men veroorzaakt, niet alleen door zijn eigen daad, maar ook door deze van de personen voor wie men moet instaan of van de zaken die men onder zijn bewaring heeft;

Overwegende, aan de ene zijde, dat de burgerlijke aansprakelijkheid van een persoon, welke ook zijn woonplaats weze, andere dan de dader, alleen uit kracht van de wet kan bestaan;

Dat die wet geen andere zijn kan dan die van de plaats van de schadeverwekkende daad vermits de burgerlijke aansprakelijkheid en de daaruit voortvloeiende verplichting tot vergoeding enkel gevolgen zijn van die daad;

Overwegende dat het arrest dus niet wettelijk heeft kunnen beslissen dat de bij artikel 3, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek vastgelegde regel niet van toepassing is op verweerster als burgerlijke aansprakelijke;

Overwegende, aan de andere zijde, dat politiewetten zijn, in de zin zoals bij dit artikel 3 bedoeld, niet alleen deze waarbij de elementen worden bepaald van de daad welke de burgerlijke, hetzij delictuele, hetzij quasi-delictuele aansprakelijkheid, in het leven heeft geroepen, doch ook deze waarbij de wijze en de omvang van de wegens die daad verschuldigde vergoeding worden bepaald;

Dat een beperking van de aansprakelijkheid van de eigenaar van een schip, onverschillig welke de grondslag van die beperking weze, de wijze en de omvang van de vergoeding betreft;

Overwegende dat het arrest dus niet wettelijk heeft kunnen beslissen dat verweerster, als reder-eigenaar van het aanvarende schip, haar recht op aansprakelijkheidsbeperking put uit haar nationale wetgeving;

Overwegende dat beide middelen derhalve gegrond zijn in de hierna te bepalen maat;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest, in zover het heeft beslist dat verweerster zich, op geldige wijze, overeenkomstig de Finse wet, jegens aanleggers heeft bevrijd door betaling van de abandonwaarde van haar schip en in zover het over de kosten uitspraak heeft gedaan;

Verwerpt de voorziening voor zoveel ze tegen verweerder is gericht;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal worden gemaakt;

Veroordeelt verweerster tot de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Gent.

NOOT : De bij dit arrest vernietigde beslissing van het Hof van Beroep te Brussel d.d. 13 april 1961 is eveneens in dit nummer opgenomen.

RAAD VAN STATE

4e Kamer — 16 oktober 1962.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsheren : M.M. Mast en Mees.

Substituut-auditeur-generaal : M. Van Hoecke.

Raad van State. — Bevoegdheid. — Administratieve overheid.

Het Bureau van de Kamer van Volksvertegenwoordigers is geen administratieve overheid in de zin van artikel 9 van de wet van 23 augustus 1946.

Persoons t/ Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Arrest nr. 9633.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van «de beslissingen» waarbij het Bureau van de Kamer van Volksvertegenwoordigers na 1 juni 1961 verscheidene personen benoemde tot aangestelde bij de Quaestuur der Kamer van Volksvertegenwoordigers;

Overwegende dat het Bureau van de Kamer van Volksvertegenwoordigers geen administratieve overheid is in de zin van artikel 9 van de wet van 23 december 1946; dat derhalve de Raad van State niet bevoegd is ter zake van handelingen verricht door het Bureau van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Besluit :

Artikel 1 : Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer — 13 april 1961.

Voorzitter : M. Hodüm.

Raadsheren : M.M. Liard en Van der Haegen.

Advokaat-generaal : M. Cerckel.

Advokaten : Mrs. Simont, Collard, Van den Bosch en Groenen.

Internationaal privaatrecht. — Aanvaring in territoriale wateren. — Onderscheid tussen het probleem van de beperking van aansprakelijkheid van de scheepseigenaar en dit van de aanvaring zelf. — Toepasselijkheid van de nationale wet van het schuldige schip voor wat betreft de beperking van de aansprakelijkheid.

Het probleem van de beperking van de aansprakelijkheid van de scheepseigenaar is zorgvuldig te onderscheiden van dit van de aanvaring zelf.

Indien de «lex loci delicti» zich krachtens art. 3, lid 1 B.W. voor de aanwijzing van de dader aan

het delict van aanvaring schijnt op te dringen impliceert dit daarom nog geenszins de automatische toepassing van deze regel voor wat betreft de regeling van de aansprakelijkheidsbeperking van de scheepseigenaar.

De scheepsafstand en/of aansprakelijkheidsbeperking maakt een aan het zeerecht eigen juridische instelling uit, die door de verschillende staten ter aanmoediging van de zeevaart en in het bijzonder van hun scheepvaartondernemingen werd ingericht. Daar van uitgaande schijnt het in geval van wettenconflict aangewezen te zijn de voorkeur te geven aan de wet van de vlag, d.w.z. de nationaliteit van de rederij. Deze oplossing verzekert de eenheid van de toepasselijke regels terzake van het gemeenschappelijk pand der schuldeisers in geval van samenloop van delictuele, quasi delictuele en/of contractuele schuldvorderingen.

Lovisa Angfartijgs Aktiebolag cs («Inga») t/ N.V. Nederlands-Amerikaanse Stoomvaartmaatschappij («Axeldijk»).

Gezien in regelmatige uitgifte het vonnis der Rechtbank van koophandel te Antwerpen dd. 24 oktober 1958, ten verzoeken van beide geïntimeerden op 3 januari 1959 aan beide appellanten betekend, en waartegen op 27 februari 1959, binnen de wettelijke termijn, en naar vorm regelmatig beroep werd aangetekend;

Aangezien het arrest dd. 15 februari 1957 van de 6^e kamer van dit Hof beslist heeft — en overigens niet meer betwist wordt — dat het Finse zeeschip Inga alleen aansprakelijk is voor de gevolgen van de aanvaring op de Nederlandse Schelde, met het Nederlandse stoomschip Axeldijk van geïntimeerden;

Aangezien partijen het thans echter oneens zijn nopens de keuze der nationale wetgeving volgens dewelke de voor s.s. Inga verantwoordelijke rederij de beperking harer vaststaande verantwoordelijkheid mag inroepen, — eerste appellante desbetreffend de toepasselijkheid voorhoudend van het Fins recht, om reden dat haar schip de vlag dezer nationaliteit voerde, terwijl geïntimeerden het voordeel van het Nederlands recht opeisen, om reden dat de schade toebrengende aanvaring in Nederlandse waters plaats vond;

Aangezien geïntimeerden deze thesis steunen op artikel 3, alinea 1 van het burgerlijk wetboek, in zover die beschikking een regel van internationaal privaatrecht bevat, en op het principe dat, in de zin van gezegde tekst, als voor de bewoners van het grondgebied bindende politiewetten zijn te beschouwen, de wetten die de elementen van het verantwoordelijkheid medebrengende feit, alsmede de wijze en de omvang van de vergoeding bepalen;

Aangezien echter voor het onderwerpelijk geschil, geen beslissende oplossing te vinden is in artikel 3, alinea 1 van het Burgerlijk wetboek, — zelfs terzijde gelaten de twistvraag der toepasselijkheid ervan op zeevaartaaangelegenheden;

Aangezien inderdaad, zo de kapitein van het s.s. Inga desnoods kon doorgaan als bewoner van het Nederlands grondgebied en als, om dit motief, verbonden door de Nederlandse politiewetten, wanneer het er op aan kwam de verantwoordelijkheid te onderzoeken voor de aanvaring welke hij aldaar veroorzaakte, nochtans, wanneer het er ditmaal op aan komt ten laste van de reder-eigenaar, de wijze en omvang der vergoeding vast te leggen, de rederij, in Finland gevestigd, niet meer kan geacht worden als wonende op het Nederlandse grondgebied;

Aangezien immers de kwestie betreffende de beperking van de aansprakelijkheid van de scheepseigenaar zorgvuldig dient onderscheiden te worden van het eigenlijke aanvaringsprobleem dat door het arrest dd. 15 februari 1957 van dit Hof werd opgelost;

Aangezien bijgevolg voor het beslechten van het thans litigieus gans nieuw aspect der zaak, de rederij niet noodzakelijk onderworpen is aan artikel 541 van het Nederlandse Koophandelswetboek, weze dit nu nog als politiewet te bestempelen;

Aangezien, in andere woorden, indien de «lex loci delicti commissi» zich inderdaad voor de aanduiding van de dader van het delict van aanvaring, krachtens artikel 3, alinea 1 van het burgerlijk wetboek, schijnt op te dringen, zulks daarom nog geenszins de automatische toepassing derzelfde «lex loci delicti commissi» medebrengt voor de regeling van de aansprakelijkheidsbeperking ten gunste van de rederij, die niet in eigen persoon het delict heeft gepleegd, — bijzonder wanneer de voor toepassing ener politiewet vereiste woonstvoorwaarde voorzien bij artikel 3, alinea 1 van het Burgerlijk wetboek, zoals ter zake, in hoofde dier rederij niet vervuld is;

Aangezien scheepsafstand en/of aansprakelijkheidsbeperking een aan het zeerecht eigen juridische instelling uitmaakt, door de onderscheidene Staten ter aanmoediging van de zeehandel, hoofdzakelijk hunner eigen rederijen, ingericht, en de rederijen dus in het algemeen, en eerste appellante in het bijzonder, also in eigen nationale wetgeving de werkelijke reden en de belangrijkste verrechtvaardiging vinden van het voordeel waarvan zij persoonlijk genieten;

Aangezien om, in geval van wettenconflict, de toe te passen wetgeving te helpen uitkiezen die de organisatie van bedoeld voordeel zal beheersen, dan ook geen afdoende aanwijzingen voortvloeien uit de banden van meester tot aangestelde, op basis van quasi-delictuele, of van lastgever tot mandataris, op basis van contractuele verantwoordelijkheid, die de rederij tot haar kapitein verbinden daar al deze banden onafhankelijk blijven van het persoonlijk statuut waaruit de rederij haar recht op aansprakelijkheidsbeperking put;

Aangezien voornamelijk de plaats waar het aanweringscontract met de kapitein gesloten werd desbetreffend als een niet bruikbaar criterium voorkomt, daar de rechten der derden zouden geschonden worden moest men hun een beperking opdringen gesteund op een contract waaraan zij geen deel hebben genomen en waarvan zij trouwens onwetend zijn;

Aangezien het bijgevolg aangewezen schijnt aan de wet van de vlag (nationaliteit der rederij) de voorkeur te geven, zolang geen beschikking van Belgische openbare orde zich daartegen verzet — wat in het onderhavig geschil niet het geval is;

Aangezien zulke oplossing de eenheid verzekert van de beperkingsregelen die het gemeen pand der schuldeisers beheersen, wanneer opeenvolgende aanvaringen in verschillende nationale waters zich zouden voordoen of wanneer samenloop van delictuele, quasi-delictuele en/of contractuele schuldvorderingen zou ontstaan — wat zich weliswaar ter zake niet voordoet, maar een mogelijkheid uitmaakt waarmede bij het vastleggen van een stelregel rekening mag en zelfs moet gehouden worden;

Aangezien voorzeker dit stelsel leiden kan tot het gevolg dat, op éénzelfde grondgebied, van het ene proces tot het andere, de omvang van de schadeloosstelling zal kunnen variëren naargelang de nationale wetgeving van de vreemde landen waartoe de verantwoordelijke schepen zouden behoren — maar aangezien dit

nadeel voortspruit uit de pluraliteit der naties ter wereld en niet opweegt tegen de onoverkomelijke moeilijkheden waarop zou gestuit worden indien, voor een zelfde pand, de perken zouden variëren naargelang het grondgebied waar het schadebrengende feit, delict, quasi-delict of contractuele fout, zou hebben plaats gevonden;

Aangezien bijgevolg ter zake de aansprakelijkheidsbeperking dient geregeld zoals zij door de Finse wet wordt georganiseerd;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Alle andere, meer omvattende of strijdige besluiten verwerpend;

Ontvangt het beroep;

En er recht op doende, doet het vonnis waartegen beroep te niet;

Wijzigende :

Zegt voor recht dat de Finse wet ter zake toepasselijk is; stelt derhalve vast dat appellanten zich op geldige wijze hebben bevrijd met aan geïntimeerden te betalen, in handen van de vereffenaar van scheepsafstand, de abandonwaarde in hoofdsom, intresten en kosten;

Veroordeelt geïntimeerden tot al de gerechtskosten waartoe het aangevochten vonnis dd. 24 oktober 1958 aanleiding gaf, evenals tot al de kosten van huidig beroep.

NOOT : Door de Belgische, Franse en Nederlandse jurisprudentie werd algemeen aanvaard, dat de wet, die de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad beheerst, tevens bepaalt, of die aansprakelijkheid op een bepaalde wijze of tot een bepaald bedrag beperkt is (verg. o.a. : C. W. Dubbink, *De onrechtmatige Daad in het Nederlandse Internationaal Privaatrecht*, blz. 123-125; Cleveringa, *Zeerecht*, 4e druk, blz. 833, 884; Bourel, *Les Conflits de lois en matière d'obligations extra-contractuelles*, blz. 183-188, 224 v.; De Vos, *Le problème des conflits de lois*, n° 719; Poulet, *Manuel de droit international privé*, n° 317, 320).

Het vorenstaand arrest, dat van deze aanvaarde stelregel afweek maakte het voorwerp uit van verschillende commentaren. Verg. o.a. noten van Raymond Van der Elst, *Journal des Tribunaux*, 1961, 387 v.; C.B. in *Jurisprudence du Port d'Anvers*, 1961, 295; Claire Legendre en Simon-Denit, *Revue critique de droit international privé*, 320 v.

Het Hof van Cassatie heeft bij het in dit nummer opgenomen arrest van 23 november 1962 de beslissing van het Brussels Hof van Beroep vernietigd.

E.B.

VLAAMSE JURISTEN.

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE GENT

7e Kamer. — 3 november 1962.

Voorzitter : M. Et. Verougstraete.

Raadsheren : M.M. De Groote en Le Fevere de ten Hove
O.M. : M. Leroy.

Advokaten : Mrs. Puissant en Van Ommeslaeghe.

Lijkschouwing. — Eerbied voor het stoffelijk overschot. — Gebrek aan toestemming der weduwe. — Verwerping.

Een lijkschouwing is van aard de rechtgeaarde gevoelens van eerbied van de weduwe voor het stoffelijk overschot van haar afgestorven echtgenoot te krenken.

Wanneer de weduwe daartoe haar toestemming niet heeft verleend is het verkieslijk de lijkschouwing, aangevraagd door de verzekeringsmaatschappij te verwerpen als houdende een dwangmaatregel ten aanzien van de gevoelens van eerbied voor het stoffelijk overschot, die de naastbestaande bezielt.

La Royale Belge t./ Priau.

Gehoord de partijen in hun middelen en besluiten;

Gezien de stukken en o.m. de uitgifte van het bestreden bevelschrift, verleend door de voorzitter der rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde, dd. 28 augustus 1962;

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig werd ingesteld;

Overwegende dat de vordering strekt tot : 1° ontgraving van het lijk van wijlen De Bock Oscar, overleden te Oudenaarde, op 11 augustus 1962; 2° de aanstelling van een geneesheer, gelast met de lijkschouwing, ten einde de doodsoorzaak te bepalen;

Overwegende dat de eerste rechter, op verkeerde gronden de eis heeft verworpen, nl. onder de redengeving, dat appellante niet in staat was haar bewering te bewijzen nopens het niet causaal verband tussen het overlijden van De Bock Oscar, op 11 augustus 1962 en het ongeval dat hij op 5 juni 1962 opliep, terwijl geïntimeerde daarentegen wel dit oorzakelijk verband aantoonde aan de hand van geneeskundige attesten;

Overwegende immers, dat de onderwerpelijke vordering precies ingesteld werd met de bedoeling de door geïntimeerde voorgebrachte geneeskundige attesten nopens de « oorzakelijke factor » der dood te controleren;

Maar overwegende dat de geïntimeerde, weduwe van het slachtoffer, haar toestemming tot de lijkschouwing niet gegeven heeft;

Dat de gevorderde maatregel van aard is de rechtgeaarde gevoelens van eerbied voor het stoffelijk overschot van haar afgestorven echtgenoot te krenken;

Dat het dan ook in huidig geval verkieslijk voorkomt, de lijkschouwing, te verwerpen, als houdende een dwangmaatregel ten aanzien van de gevoelens van eerbied voor het stoffelijk overschot, die de naastbestaanden bezielt;

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare rechtszitting advocaat-generaal De Hoon in zijn eensluidend advies;

Verklaart het beroep ontvankelijk, doch ongegrond;

Bevestigt het bestreden bevelschrift;

Verwijst appellante in de kosten van de aanleg;
Beveelt de afscheiding der kosten op het hoger beroep gevallen ten bate van pleitbezorger De Ryck-De Cordier, die ter rechtszitting van heden beveestigt het grootste deel derzelfde te hebben voorgesloten.

NOOT : 1. Het hiervoren afgedrukt arrest van het Hof van Beroep te Gent dd. 3 november 1962 neemt duidelijk stelling t.o.v. een delicate vraag.

Ten einde het belang en de draagwijdte van deze uitspraak nader te belichten lijkt het aangewezen haar te beoordelen aan de hand van de basisbeginselen die aan het beslecht probleem ten grondslag liggen.

2. Het recht op het lijk is van morele aard.

De eerste die het bezit is de levende persoon zelf. Heeft hij het niet uitgeoefend, dat gaat het, bij zijn overlijden over naar de familie (verwantenvoorrecht).

Derden hebben in principe geen enkel recht.

3. De toepassing van deze regels kan soms aanleiding geven tot moeilijkheden, inzonderheid wanneer de belangen van een derde, in casu een verzekeringsmaatschappij, bij het stoffelijk overschot betrokken zijn. Bepaalde doodsoorzaken ontheffen haar immers van haar verplichting tot het uitkeren van een vergoeding, kapitaal of rente. Een lijkopening verricht met het doel de al dan niet aanwezigheid van een dergelijke vergoedinguitsluitende doodsoorzaak te bewijzen, kan dan ook van zeer groot belang zijn. Het is evenwel de vraag of de verzekeringsmaatschappij het recht heeft haar doorvoering te eisen.

4. Indien het contract dat werd afgesloten tussen de overledene en de verzekeringsmaatschappij dienaangaande een bepaling inhoudt, geldt een dergelijke clause als wet voor de partijen, hetzij zij de obductie voorschrijft, hetzij zij haar uitsluit.

Op te merken valt dat de afwezigheid van uitdrukkelijk verzet niet kan gelden als stilzwijgende toestemming. De obductie is immers niet in de zeden getreden. Ze kan trouwens onverenigbaar zijn met imperatieve regels van godsdienstige of filosofische aard. Alleen aan een uitdrukkelijke clause kan de waarde van een toestemming worden toegekend.

5. Meestal zal het contract dienaangaande niets inhouden. Dit heeft een dubbel gevolg. Enerzijds zal de verzekeringsmaatschappij er zich niet kunnen op beroepen, anderzijds zal de familie, omwille van de afwezigheid van wilsuiking van de overledene, een beslissing hebben te nemen.

6. De belangen van deze beide partijen kunnen onverenigbaar zijn. De lijkopening houdt immers een schending in van de gaafheid van het stoffelijk overschot, dan wanneer de familie ongetwijfeld het recht heeft aanspraak te maken op het behoud van die integriteit. Wanneer men derhalve zou ingaan op de eis van de verzekeringsmaatschappij, tegen het verzet in van de familie, zou men ipso facto het recht van deze laatste negeren en schenden. Een lijkopening is immers van aard, vooral in dergelijke omstandigheden « de rechtgeaarde gevoelens van eerbied voor het stoffelijk overschot te krenken ».

7. Hieruit vloeit voort dat de verzekeringsmaatschappij, wanneer zij haar eis niet kan staven op het contract, hem evenmin zal kunnen gronden op de regels eigen aan de bewijsoverlevering. Inderdaad, alhoewel de partijen, in burgerlijke gedingen althans, ertoe gehouden zijn mede te werken tot het leveren van het bewijs, dan kunnen zij er niet toe verplicht worden

afstand te doen van een recht, toe te stemmen in de positieve schending van hun prerogatieven.

8. Het verzet van de familie tegen de lijkopening dient derhalve te worden beschouwd als een normale en gerechtvaardigde uitoefening van haar recht op het lijk. Het kan onmogelijk als rechtsmisbruik of rechtsafwending worden aangemerkt. Integendeel, volkomen terecht aanziet het besproken arrest de obductie, in een dergelijk geval, « als houdende een dwangmaatregel ten aanzien van de gevoelens van eerbied voor het stoffelijk overschot die de naastbestaanden bezielt ».

9. De verwerping van de eis van de verzekeringsmaatschappij tot het verrichten van een lijkopening waartoe de weduwe haar toestemming niet heeft verleend, is dan ook ten volle gerechtvaardigd. Alleen zeer sterke vermoedens van bedrog zouden tot een andere conclusie kunnen doen leiden in functie van de fundamentele regel van ons recht, die geen uitzonderig mag dulden : *fraus omnia corrumpit*.

10. Samenvattend kan worden gezegd dat het belang van het arrest erin bestaat het recht te hebben erkend van de familie, inzonderheid van de langstlevende echtgenoot, op het lijk van de afgestorvene, en haar recht van verzet tegen de obductie te hebben aanvaard. Het arrest huldigt derhalve de primauteit van het moreel, extra-patrimoniaal recht van de familie boven het patrimoniaal belang van de verzekeringsmaatschappij (1).

R. Dierkens

(1) Zie voor nadere bijzonderheden : R. Dierkens, *Lichaam en Lijk. Raakpunten van Recht en Geneeskunde*, vooral nrs 314 v.v., blz. 192 v.v.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer bis. — 31 oktober 1962.

Voorzitter : M. Ceulemans.

Advokaten : Mrs. O. Dijk en J. Marck.

Kleine nalatenschappen. — Wijziging van de wet van 16 mei 1900 door de wet van 20 december 1961. — Geen terugwerkende kracht van deze wet ook niet voor wat betreft de bij art. 10 ingestelde rechtsmiddelen van hoger beroep en verzet.

Wetten, die de erfrechtelijke devolutie zouden wijzigen, hebben nimmer terugwerkende kracht.

Dit geldt zonder enige twijfel voor de eerste negen artikelen van de wet van 20 december 1961, waarbij de wet van 16 mei 1900 betreffende de erfregeling der kleine nalatenschappen werd gewijzigd. Voor wat aangaat art. 10 van de nieuwe wet, waarbij de rechtsmiddelen van het hoger beroep en verzet nu worden toegelaten indien het kadastraal inkomen van de gezamenlijke onroerende goederen op de dag van overneming groter is dan tweeduizend franken, moet bij afwezigheid van enige andersluidende wilsuiking van de wetgever en ten aanzien van de algemene strekking van de nieuwe wet ook worden aanvaard, dat dit artikel geen terugwerkende kracht heeft (zie nader het vonnis).

Missoorten es. t./ Missoorten.

Gezien de stukken van het geding o.a. : — de uitgifte in uitvoerbare vorm van het vonnis a quo, ge-

veld, door de Vrederechter van het kanton Kontich, op 1 februari 1962, deze uitgifte zich bevindend in de bundel van Meester De Graef, alsook de geregistreerde akte van beroep op 9 maart 1962 betekend door het ambt van Deurwaarder Louis Mertens te Antwerpen;

Gehoord de partijen in hun middelen en besluiten in openbare terechtzitting van 26 september 1962;

Gelet op artt. 2, 24, 34, 36, 37, 41, wet 15 juni 1935;

Overwegende dat vermits uit niets blijkt dat het vonnis a quo betekend zou zijn het beroep alleszins tijdig en in regelmatige vorm ingesteld werd;

Overwegende nochtans dat al de verweerders in beroep de ontvankelijkheid van het beroep betwisten om reden dat het vonnis a quo en de daaraan voorafgaande rechtspleging gesteund zijn op de wet van 16 mei 1900 betreffende de erfregeling van de kleine nalatenschappen, waarvan artikel 5 uitdrukkelijk bepaalt dat de in dit verband gewezen gerechtelijke beslissingen niet vatbaar zijn voor verzet noch beroep, en dat de nieuwe wet van 20 december 1961 tot wijziging van de wet van 16 mei 1900, van kracht geworden op 9 januari 1962, geen terugwerkende kracht bezit;

Overwegende dat beroepers hiertegen aanvoeren dat art. 10 van de nieuwe wet de mogelijkheid van beroep opent indien het globaal kadastraal inkomen der goederen groter is dan tweeduizend F; dat vermits dit laatste het geval is en het vonnis a quo geveld werd na het moment van inwerkingtreding van de nieuwe wet, de zaak wel beroepbaar is;

Overwegende dat niet betwist wordt dat het hier nalatenschappen betreft welke opengevallen zijn respectievelijk op 2 september 1948 en 17 april 1961;

Overwegende dat art. 2 van de voorafgaande titel van het burgerlijk wetboek zegt dat de wet alleen beschikt voor de toekomst en dat zij geen terugwerkende kracht heeft; dat de wetgever van 1804, bij het uitvaardigen van dit artikel, hoofdzakelijk de storende gevolgen op het oog had die veroorzaakt waren door sommige retro-actieve wetten uit de revolutionaire periode, en in het bijzonder de wet van 17 Nivose Jaar II, die precies betrekking had op het erfrecht (De Page, I, 227 kleine tekst);

Overwegende dat de tekst van de wet van 20 december 1961 niet uitdrukkelijk terugwerkende kracht voorziet, maar dat aangenomen wordt dat desondanks het stilzwijgend inzicht van de wetgever moet nagevorst worden (Cass. 18 januari 1924, Pas. I, blz. 141);

Dat De Page dan ook terecht opmerkt dat het beginsel van de niet-retroactiviteit een corollarium insluit, te weten: dat de nieuwe wet geldt voor geheel de toekomst, van het moment van haar van kracht worden af, en dat zij bijgevolg moet toegepast worden op al de juridische situaties die nog in evolutie zijn (zie idem, n° 228);

Overwegende, anderzijds, dat het beginsel der niet-retroactiviteit stipt moet toegepast blijven op alle situaties die reeds verworven waren bij het van kracht worden van de nieuwe wet, alsook op al de rechtsgevolgen die slechts uitvoeringsgevolgen of uitvloeisels zijn van een reeds geboren recht, al zouden deze zich zelfs pas voordoen onder het regime van de nieuwe wet;

Overwegende dat het dan ook vaststaat dat, vermits de erfrechtelijke roeping ontstaat en in haar volle omvang definitief vastgelegd wordt op het moment van het overlijden van de de cujus, de wetten die, nadat de nalatenschap reeds opengevallen is, een wijziging in de erfrechtelijke devolutie teweegbrengen, nooit terugwerkende kracht hebben (De Page, I, n° 227, 231/A applications, 232, Lois sur les successions);

Dat weliswaar de likwidatie van een dusdanige nalatenschap nog lange tijd kan voortduren, tijdens het regime van de nieuwe wet, maar dat alle rechtsgevolgen en verrichtingen welke zich tijdens de likwidatie voordoen, slechts uitvloeisels zijn van de erfrechtelijke roeping, die eens en voor goed gekristalliseerd werd op de dag van het openvallen van de nalatenschap;

Overwegende dat er dan ook niet de minste twijfel mogelijk is omtrent de eerste negen artikelen van de wet van 20 december 1961 vermits deze de devolutie van de kleine nalatenschappen wijzigen, zodat zij in geen geval terugwerkende kracht kunnen hebben;

Overwegende dat alleen twijfel kan oprijzen betreffende artikel 10 hetwelk voortaan de mogelijkheid van verzet en van beroep openstelt;

Dat, onder de wetten, waaraan een onmiddellijke toepassing op alle nog niet afgehandelde geschillen toegeschreven wordt, zich inderdaad deze bevinden die betrekking hebben op de bevoegdheid en op de rechtspleging, omdat zij geacht worden het rechtsleven te verbeteren, zodat eenieder hiervan zo vlug mogelijk moet kunnen genieten (De Page, I, n° 232, Lois de compétence en de procédure);

Overwegende dat de wet van 20 december 1961 echter niet kan beschouwd worden als een (algemene) wet op de bevoegdheid en de rechtspleging; dat zij integendeel het erfrecht tot voorwerp heeft en uitsluitend in dit kader en terloops zekere wijzigingen aan een speciale rechtspleging invoert;

Dat bij nader onderzoek, de speciale rechtspleging ingevoerd door de wet van 16 mei 1900 en gewijzigd door deze van 20 december 1961 niets anders blijkt te zijn dan een speciale en uitzonderlijke wijze van likwidatie, eigen aan kleine nalatenschappen, en o.m. bedoeld om zulke likwidatie vlug en met een minimum van kosten te doen verlopen zodat op het moment toen de kwetsige nalatenschappen openvielen de erfgerechtigden niet alleen een definitief recht verwerven op een bestaande orde van devolutie, maar ook en evenzeer op een bepaalde techniek van likwidatie, die o.m. insloot dat de vrederechter eens en voor goed over hun zaak zou beslissen, zonder gevaar voor bijkomende complicaties en kosten van verzet of beroep;

Dat beroepers zulks hadden moeten weten, vermits zij toen nog uitsluitend onder het regime van de oude wet leefden, en dat zij derhalve ten gepaste tijde een tegenexpertise of een tegenonderzoek hadden moeten uitlokken, vooraleer de vrederechter zijn beslissing nam;

Overwegende dat gezien de algemene strekking van de wet en de stellige niet-retroactiviteit van de eerste negen artikelen, bij gebrek aan enige andersluidende wilsuiking (van de wetgever vermoed moet worden dat deze laatste ook artikel 10 bedoeld heeft voor de nalatenschappen openvallend na het van kracht worden van de wet;

Overwegende dat het beroep dus niet ontvankelijk is;

Om deze redenen:

De Rechtbank,

Zetelend in hoger beroep, rechtdoende tegensprekelijk, na beraadslaging,

Alle andere of strijdige besluiten verwerpend,

Verklaart het beroep tijdig en regelmatig, doch niet ontvankelijk op grond van artikel 5 van de wet van 16 mei 1900;

Stelt de kosten ten laste van beroepers.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

1ste burgerlijke kamer — 19 maart 1962

Voorzitter : M. Struye de Swielande.

Rechters : M.M. Van Bever en Dewulf.

Advokaten : Mrs. Kluyskens, Stephane Devos,
van Ginderachter en Kickx.

Onvrijwillige slagen en verwondingen. — Brutoloon als basis van de vergoeding wegens werkonbekwaamheid. — Kapitalisatiecoëfficiënt à 4 % wegens lange termijn. — Morele schade wegens 100 % invaliditeit en impotentia coeundi; vergoeding wegens noodzakelijke hulp van derden.

Het bruto-inkomen van het slachtoffer mag aan- genomen worden als basisloon voor de vergoeding wegens werkonbekwaamheid, zonder er enige aftrek op toe te passen.

Het slachtoffer was 39 jaar oud op het ogenblik van de consolidatie en heeft dus nog een vermoede- lijke levensduur van 32 jaar; in dit geval moet het kapitalisatiecoëfficiënt op basis van een rentevoet van 4 % berekend worden, in acht genomen het rendement van aandelen, obligaties en staatsfondsen in de laatste jaren, de nog gedaalde rentevoet van het geld in de laatste weken en vooral het feit dat de kapitalisatie over een lange termijn dient te worden gedaan.

Wegens hulp van derden mag een jaarlijkse ver- goeding van 25.000 F toegestaan worden, welke ook dient gekapitaliseerd te worden.

Aan eiser wegens 100 % invaliditeit en impotentia coeundi mag wegens morele schade een vergoeding van 650.000 F toegekend worden en aan diens echt- genote een som van 125.000 F.

Ja. - Str. en Nt. t./ N.V. Athena

Overwegende dat er aan de eiser de volgende schade- posten dienen toegekend te worden :

9 maanden volledige werkonbekwaamheid van 15 sep- tember 1958 tot 14 juni 1959 't zij

79.000

$$9 \times \frac{79.000}{12} \text{ (of } 6.583) = 59.247 \text{ frank;}$$

12

3 maanden gedeeltelijke werkonbekwaamheid à 50 % van 15 juni 1959 tot 15 september 1959 't zij

3 × 6.583

$$= 9.875 \text{ frank;}$$

2

13 jaar bestendige werkonbekwaamheid à 35 % :

35 × 79.000 F

$$\frac{100}{100} \times 9.6828 = 267.729 \text{ frank;}$$

100

b) Morele schade pijn en smart :

Overwegende dat moeilijk kan betwist worden dat het slachtoffer zware gevolgen te dragen heeft; dat Ja. niet alleen zeer pijnlijke letsels opgelopen heeft waarvan hij gans zijn leven de gevolgen zal blijven dragen, zoals wervelkolombreuk, erge hersenschudding, ribbenbreuken enz. en dat hij gedurende meer dan 6 weken in de kliniek is gebleven na het ongeval en dat hij gans zijn leven een lumbostaat (corset) zal moeten dragen;

c) De andere posten :

Overwegende dat de andere posten door de verweer- ster niet betwist worden en dat ze als bewezen mogen ingewilligd worden :

Onkosten Dr. Deleu (rek. 15.7.61)

1.500,—

Ereloon, Dr. Codron

675,—

Orthopedisch corset (onderhoud en vernieu- wing gedurende een vermoedelijke over- levingsduur van 17 jaar) ex aequo et bono

35.000,—

Overwegende dat het voegzaam blijkt aan de eiser akte te geven van zijn voorbehoud voor mogelijke ver- wikkelingen in de toekomst; dat weliswaar de des- kundige daarover geen advies gegeven heeft maar dat de ernst van de kwetsuren in aanmerking genomen, het voorzichtig blijkt zulks aan de eiser toe te staan;

Overwegende derhalve dat de volgende sommen aan de eiser toegekend worden : 59.247 F + 9.875 F + 267.729 F + 200.000 F + 1.500 F + 675 F + 35.000 F = 574.026 F min 200.000 F provisie reeds aan de eiser toegekend, hetzij 374.026 frank;

II. Betreft de eis van Str. Raymond en Nu. Simonne :

A. Materiële schade geleden door Str. in persoon of als hoofd van de gemeenschap :

1. Tijdelijke werkonbekwaamheid : 100 %.

Overwegende dat de werkonbekwaamheid van 15 sep- tember 1958 tot 15 september 1960 reeds vergoed werd op basis zoals gevorderd, van het nettoloon, hetzij per jaar 56.621 frank;

Dat de eiser echter terecht zijn verder verlies be- rekent op basis van het brutoloon (zie verwijzingen in het geval Ja.);

Dat er geen betwisting is omtrent het bedrag van dit loon, of 75.494 frank per jaar;

Overwegende dat de consolidatie op 9 april 1961 in- getreden is zodat er nog 7 maanden loonverlies moeten

7 × 75.494

toegekend worden, hetzij $\frac{7 \times 75.494}{12} = 44.038 \text{ F min}$

12

20.160 F die reeds door de mutualiteit betaald werden 44.038 F — 20.160 F = 23.878 frank;

2. Bestendige werkonbekwaamheid : 100 %.

Overwegende dat, voor de berekening van deze schade, het brutoloon van de eiser in aanmerking dient genomen te worden, hetzij 75.494 frank per jaar;

Overwegende dat het slachtoffer 39 jaar oud was op het ogenblik van de consolidatie, zodat hij volgens de tabellen Dillaerts nog een vermoedelijke overlevings- duur van 32 jaar had;

Overwegende dat het kapitalisatiecoëfficiënt hier op basis van een rentevoet van 4 % mag berekend worden, in acht genomen het rendement van aan- delen, obligaties en Staatsfondsen in de laatste jaren, de nog gedaalde rentevoet van het geld in de laatste weken en vooral het feit dat de kapitalisatie over een lange termijn (32 jaar) dient te worden gedaan (zie Hof van Ber. Gent 20 dec. 1960 in zake Schau- broeck t/ Van der Varen, niet uitgegeven); dat er aan de eiser uit dien hoofde dus 75.494 F × 17,8735 = 1.349.342 frank toekomt;

Overwegende dat de eiser Str. die slechts 37 jaar oud was op het ogenblik van het ongeval, normaal de hoop mocht koesteren nog meestergast te worden; dat er nochtans niet afzonderlijk en expliciet met dit element rekening gehouden wordt, noch met even- tuele loonschommelingen, daar het verlies aan salaris om dit enigszins te compenseren tot 71 jaar berekend werd;

3. Geneeskundige kosten.

Overwegende dat deze schadeposten niet betwist worden zodat er aan de eiser een som van 3.021 F + 3.240 F = 6.261 F mag toegekend worden;

Overwegende dat volgens de deskundige er 5.000 F per jaar moet voorzien worden voor verdere geneeskundige kosten; dat deze som gekapitaliseerd moet worden op basis van 4 % gedurende 32 jaar;

$$5.000 \text{ F} \times 17,8735 = 89.368 \text{ frank}$$

$$\text{of samen } 6.261 \text{ F} + 89.368 \text{ F} = 95.629 \text{ frank;}$$

4. Hulp van een derde.

Overwegende dat de deskundige aanneemt dat het slachtoffer hulp van een derde persoon nodig heeft bij het verrichten van dagelijkse levensbehoeften;

Overwegende dat de eiser, zich steunende op een door het beheer van Financien aangenomen vermindering van inkomen van 25.000 F in hoofde van zijn echtgenote, dit cijfer als basis van zijn berekeningen neemt; dat zulks niet overdreven schijnt en wel mag aangenomen worden; dat deze som ook aan 4 % moet gekapitaliseerd worden, gedurende 32 jaar $25.000 \text{ F} \times 17,8735 = 446.838 \text{ frank;}$

Overwegende derhalve dat de eiser de volgende materiële schade geleden heeft $23.878 \text{ F} + 1.349.342 \text{ F} + 95.629 \text{ F} + 446.838 \text{ F} = 1.915.687 \text{ frank}$ te verminderen met 100.000 frank zijnde de reeds toegekende provisie zodat blijft: 1.815.687 frank;

B. Extrapatrimoniale schade geleden door Str.

Overwegende dat het lezen van het deskundig verslag niet de minste twijfel laat bestaan nopens de ernst van dit geval;

Overwegende dat er eerst rekening moet gehouden worden met de hevige pijnen, de operaties en de behandelingen die Str. ondergaan heeft gedurende ongeveer 2 jaar, met de vrees volledig verlamd te blijven;

Overwegende verder dat volgens Dr. Claessens, de letsels aanhoudend pijn zullen verwekken, bij zoverre dat hij het gebruik van pijnstillende geneesmiddelen voorziet; dat ook in aanmerking komt het bewustzijn van de zware invaliditeit die de eiser belet een normaal leven te leiden en hem zelfs berooft van de meeste verstrooiingen;

dat daarenboven het feit van gebrekkig en verminkt te zijn en het dragen van een apparaat om zijn nek te ondersteunen ook zwaar wegen op het gemoed van die man, die toch maar 37 jaar oud was bij het gebeuren van de feiten en die nog veel jaren geluk van het leven mocht verwachten; dat de deskundige trouwens zijn incapaciteit op 100 % geschat heeft;

Overwegende dat de eiser daarenboven nog behept is met « Impotentia Coeundi »; dat de deskundige op het einde van zijn verslag stellig bevestigt dat iedere normale geslachtsbetrekkingen voor Str. uitgesloten zijn; dat het overbodig is breedvoerig over dit punt uit te weiden, maar dat er moet aangenomen worden dat een dergelijke vermindering zeer zwaar moet wegen op het moreel van de eiser;

Overwegende dat het billijk schijnt aan de eiser uit hoofde van morele schade een vergoeding van 650.000 F toe te kennen, alles inbegrepen; dat er hem dus nog toekomt $650.000 \text{ F} - 70.000 \text{ F}$ (toegewezen provisie) = 580.000 frank;

C. Morele schade door Nu. Simonne opgelopen.

Overwegende dat de eiseres dagelijks een zwaar moreel leed ondergaat en de toekomst voor haar niet rooskleurig is; dat ondanks de toewijding met dewelke zij haar echtgenoot zal bijstaan het voor haar een oorzaak van verdriet en van ongerustheid zal zijn hem zo gedurig te zien lijden; dat het feit van beroofd te zijn van de meeste gemakkelikheden ook voor haar een groot verlies betekent; dat eindelijk de impotentia

van haar man bij haar een zekere psychische stoornis kan meebrengen die niet te onderschatten is;

Overwegende dat in het vaststellen van de morele schade er rekening moet gehouden worden met de ouderdom van de eiseres die thans nog maar pas 33 jaar geworden is; dat al deze elementen in aanmerking nemende het billijk voorkomt haar een som van 125.000 F toe te kennen, dat ze reeds een provisie ontvangen heeft van 20.000 F zodat er haar nog een som van 105.000 frank dient toegewezen te worden;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Gelet op artt. 2, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935;

Verwijst de verweerster N.V. « Athena » aan de eiser Albert Ja. te betalen de som van 374.026 frank met de vergoedende intresten vanaf 15 september 1958 tot de dagvaarding en de gerechtelijke intresten sedert dien;

Geeft akte aan de eiser Ja. Albert van zijn voorbehoud voor de toekomst;

Verwijst verder de zelfde verweerster aan de eiser Raymond Str. te betalen de som van 1.815.687 frank als saldo voor materiële schade en de som van 580.000 frank als saldo voor morele schade, en aan de eiseres Nu. Simonne de som van 105.000 frank als saldo voor morele schade, met op al die sommen de vergoedende intresten vanaf 15 september 1958 tot de dagvaarding en de gerechtelijke intresten sedert dien;

Wijst het meer gevorderde af als niet gegrond;

Verwijst de verweerster in al de kosten hierinbegrepen deze van het deskundig onderzoek;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad niet-tenstaande verhaal en zonder borgstelling, behalve wat de kosten betreft.

NOOT: Dit vonnis is definitief.

CORRECTIONELE RECHTBANK ANTWERPEN

10e kamer bis — 10 oktober 1962

Voorzitter: M. J. Jans.

Rechters: M.M. J. Massa en J. Montens.

Advokaat: Mr. Paul Pollet.

Betaald verlof. — Dubbele hoedanigheid van loontrekende en zelfstandige. — Commissielonen van zelfstandige zijn geen wedde. — Geen toepassing van het K.B. van 9 maart 1951 op de commissielonen.

De commissielonen die men voor persoonlijke zaken ontvangt kunnen niet beschouwd worden als deel uitmakend van de wedde van een bediende. Hierop dient geen verlofgeld betaald te worden.

Van de Sande t./O.M.

Van de Sande Laurent, appellant beklaagd te Antwerpen, zelfde kanton, werkgever, aangestelde of lasthebber, bij het einde nemen van het kontrakt van zijn bediende Wurth Otto, wiens wedde geheel hetzij voor een gedeelte veranderlijk was, verzuimd of geweigerd te hebben deze 6 % van het bij hem tijdens het verlofdienstjaar verdiende loon uit te betalen,

tegen Openbaar Ministerie, geïntimeerde.

Gezien het beroep ingediend door Van de Sande Lau-

rent op 2 juli 1962 tegen een vonnis van 27 juni 1962 tegensprekelijk uitgesproken door de Politierechtbank van Antwerpen waardoor de betichte hoofdens voormelde betichting veroordeeld is tot een geldboete van 15 frank vermeerderd met 190 deciemen derwijze dat die geldboete 300 frank zal bedragen, behulpelijk ook een gevangenisstraf van 3 dagen en tot de kosten belopende 27 frank, en waardoor betichte Van de Sande van ambtswege veroordeeld is geworden om te betalen aan de bediende Wurth Otto een bedrag van 10.955 F zijnde het te weinig betaald verlofgeld;

Gehoord het verslag gedaan in de Nederlandse taal door de heer Voorzitter J. Jans;

Gezien de stukken van het onderzoek en gelezen de verklaringen van de getuigen;

Gehoord het Openbaar Ministerie in zijn eis ontwikkeld in de Nederlandse taal;

Gehoord beroeper Van de Sande Laurent in zijn middelen van verdediging en gezien de schriftelijke besluiten ontwikkeld in de Nederlandse taal door Meester Paul Pollet, advocaat;

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar vorm en termijn;

Overwegende dat uit de elementen van het onderzoek blijkt dat Wurth Otto een dubbele hoedanigheid bekleedde tegenover de N.V. Depaire, namelijk enerzijds deze van bediende aan een wedde van 10.250 frank + 1.500 F voor onkosten, waarvoor verlofbezoldiging gekregen werd en anderzijds deze van zelfstandige, voor de persoonlijke zaken die hij aan de N.V. Depaire toevertrouwde, dat de commissielonen die hij voor deze hem persoonlijke zaken ontving derhalve niet kunnen beschouwd worden als deel uitmakende van zijn wedde als bediende en hierop dan ook geen verlofbezoldiging diende betaald te worden;

Overwegende dat derhalve de betichting zoals ze door de eerste Rechter werd weerhouden niet bewezen is gebleven bij het onderzoek in hoger beroep;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Alle andere besluiten verwerpende, gelet op artikelen 2, 1, 12, enz.;

Aanvaardt het beroep en er op rechtdoende op tegenpraak binnen de perken van het beroep;

Hervormt het vonnis waartegen beroep in al zijn bestreden beschikkingen en opnieuw rechtdoende;

Spreekt beroeper Van de Sande Laurent vrij en stelt hem buiten zake zonder kosten;

Kosten van de openbare partij in beide aanleggen ten laste van de Staat.

NOOT: Dit beroepsvonnis heeft kracht van gewijsde bekomen.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

Kortgeding. — 3 januari 1963.

Voorzitter: M.A. Taevernier.

Referendaris: M.A. Van Hauwermeiren.

Advocaten: Mrs. J. Eeckhout en Kluyskens.

Onerlijke mededinging. — Nijverheidsmodellen. — Vordering voor de voorzitter der Rechtbank van Koophandel strekkende tot het verbod van het nabootsen van beton-afsluitingen waarvan de tekeningen en het model waren neergelegd ter griffie van de Werkrechtersraad. — Onbevoegdheid van de voorzitter der Handelsrechtbank.

Dergelijke vorderingen zijn uitsluitend gesteund op de wet van 22.3.1866 toepasselijk op de nijverheidsmodellen sedert het K.B. Nr. 91 van 29-1-1935 en kunnen het voorwerp niet uitmaken van een vordering nopens oneerlijke mededinging (K.B. van 23-12-1934) dit luidens een arrest van het Hof van Cassatie en de jongste rechtspraak, tenzij andere daden van oneerlijke mededinging zich daarbij voegen.

Rouckhout t./Sioncke Bockstaele.

Overwegende dat de verweerder de onbevoegdheid van de heer Voorzitter der Rechtbank van Koophandel tegenwerpt;

Overwegende dat de eiser meent te mogen steunen op het K.B. van 23 december 1934 betreffende de oneerlijke concurrentie;

Overwegende dat volgens hem, deze concurrentie hierin zou bestaan dat de verweerder afsluitingen vervaardigt die niet alleen met deze van de verzoeker te verwarren zijn, maar waarvan de tekeningen en modellen identiek dezelfde zijn als deze die hij ter griffie van de Werkrechtersraad te Gent bij P.V. heeft nedergelegd;

Overwegende dat de eiser zodoende de toepassing vordert niet van het K.B. van 23 december 1934, dat bevoegdheid toekent aan de heer voorzitter van de Koophandelsrechtbank, maar wel van het K.B. van 24 januari 1935 op de nijverheidsmodellen; dat hij natuurlijk niet aan de verweerder zou mogen doen verbieden om het even welke afsluitingen in beton in ijzerdraad te vervaardigen, doch wél van zijn modellen na te bootsen;

Overwegende dat zulks alleen onder de bevoegdheid valt van de Rechtbank van Eerste Aanleg (Wet van 22 maart 1886 op de auteursrechten, toepasselijk op de nijverheidsmodellen sedert voornoemd K.B. nr 91 van 29 januari 1935) — L. Fredericq T. II bl. 265;

Overwegende dat de vraag kan gesteld worden of de eiser niet over beide vorderingen beschikt: deze spruitend uit de wet op de nijverheidsmodellen, maar ook deze spruitend uit het meer algemene K.B. van 23.12.1934 betreffende de oneerlijke mededinging (zie de bespreking der wijzigingen in de Rechtspraak. — L. Fredericq - Traité T. II bl. 205 en vlg nr 140);

Overwegende dat het Hof van Verbreking, bij arrest van 16 maart 1939 — (Advies van de heer Cornil B.J. 1939 col. 207) — beslist heeft dat het K.B. van 23.12.1934 niet toepasselijk is;

Overwegende dat niets laat veronderstellen dat de Wetgever aan de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel een bevoegdheid heeft willen toekennen welke ten allen tijde aan de Rechtbank van Eerste Aanleg heeft behoord; dat ook gebeurlijke tegenstrij-

digheid tussen de beslissingen van deze twee rechts-machten dient vermeden;

Overwegende dat de Rechtspraak tot hiertoe het advies van het Hof van Verbreking is bijgetreden (H.R. Brussel, 10.3.1943 — H.R. Brussel 7 mei 1942 — Jur. Comm. Brux. 1945 — 14 H.R. Luik 4 okt. 1945 J.F. 1945 — 635 — Kortgeding Brussel 9.1.1947 J.C. Br. 1947 — 291);

Om deze redenen,

Wij, Auguste Taevernier, ondervoorzitter, de voorzitter wettelijk belet, bijgestaan door André Van Hauwermeiren, adjunct-referendaris, zetelend in kortgeding;

Verklaren ons onbevoegd om over de vordering te beslissen;

Laten de kosten ten laste van de eisen.

BOEKBESPREKING

Solus H. et Perrot R., *Droit judiciaire privé*, dl. I, Sirey, Paris, 1961, 900 B.F.

In de reeks *Traité Sirey*, die tot stand kwam bij de hervorming der rechtsstudies in Frankrijk, verscheen enkele tijd geleden het eerste monumentaal deel (1147 bl.) over het Franse burgerlijk procesrecht; het tweede deel mag vermoedelijk verwacht worden tegen einde 1963.

Op een ogenblik dat in België de hervorming van de procedure op het getouw staat, past het wel bijzonder de aandacht te vestigen op dit magistraal werk. De naam van de auteurs stond trouwens borg voor de degelijkheid van de uitgave. Professor Henri Solus, titularis van de leerstoel in het procesrecht, sinds 25 jaar directeur van de *Revue trimestrielle de droit civil*, was ongetwijfeld de aangewezen persoon om een dergelijk werk tot stand te brengen, mede dank zij de hulp van zijn jongere collega Roger Perrot, waarvan het uitstekend doctoraatsproefschrift *De l'influence de la technique sur le but des institutions juridiques* (Paris, 1953) wellicht ook in België niet onbekend is.

Bij het doorlezen van dit werk zijn verschillende kenmerken opvallend. Buiten de klaarheid van de uiteenzetting en het synthetisch beeld — ondanks de uitgebreidheid en volledigheid van het werk —, valt het voornamelijk op dat de auteurs zich hebben laten leiden door de hoofdbekommernis voortdurend de verschillende problemen van het procesrecht, zowel vanuit het algemeen-theoretisch standpunt als vanuit het standpunt van de rechtsbeoefenaar te belichten: « En effet, en matière de droit judiciaire privé et spécialement de procédure, il ne saurait y avoir opposition ou scission entre la théorie et la pratique, entre l'Ecole et le Palais » (bl. 9). Het is precies de grote moeilijkheid voor al wie over procesrecht schrijft aan beide aspecten voldoende aandacht te besteden om niet te vervallen in een samenraapsel van concrete gevallen zonder enig synthetisch verband of in een theoretische uiteenzetting die onvoldoende rekening houdt met de noden en de concrete problemen van de praktijk.

Wat bijzonder treft in dit werk is dat de auteurs, hetgeen toch eerder zeldzaam is voor de Franse doctrine, herhaaldelijk de rechtsvergelijkende methode hebben aangewend als middel van rechtsvinding bij de oplossing van betwiste vraagstukken. Reeds bij het begin van de uiteenzetting vindt men trouwens een om-

standige bibliografie van de voornaamste wetgeving en rechtsleer over het procesrecht in een zestigtal landen. Dat er in de referenties over België enkele leemten voorkomen, kan wellicht betreurd worden, doch het is uiteraard onmogelijk hier volledigheid te betrachten. Een dergelijke bibliografie moet veeleer beschouwd worden als een eerste werkinstrument, dank zij hetwelk de navorser zelf verder persoonlijke opzoekingen kan en moet verrichten.

Het is niet zonder belang even stil te staan bij de titel van het werk *Droit judiciaire privé*, die de traditionele term *procédure civile* komt vervangen. In de inleiding hebben de auteurs dan ook gepoogd deze nieuwe terminologie te rechtvaardigen door te verklaren dat de klassieke benaming te beperkt is, omdat het procesrecht niet alleen betrekking heeft op de burgerlijke geschillen, doch ook op de handels- en zelfs op de sociale geschillen. Daarenboven mag terecht onderstreept worden dat de term *procédure sensu stricto* enkel betrekking heeft op de pleegvormen die in acht moeten genomen worden bij de behandeling van een geschil voor de rechtbanken; de organisatie en de bevoegdheid dezer rechtbanken moeten nochtans eveneens bij deze studie betrokken worden. Daarom wordt voorgesteld het begrip *droit judiciaire privé* a.v. te omschrijven: « l'ensemble des règles qui gouvernent l'organisation et le fonctionnement de la justice en vue d'assurer aux particuliers la mise en oeuvre et la sanction de leurs droits subjectifs en matière de droit privé » (bl. 13).

Na in de inleiding de autonomie van deze rechtstak te hebben onderlijnd en de karaktertrekken ervan te hebben ontleed, wordt het algemeen plan van het werk vastgelegd, volgens hetwelk achtereenvolgens zullen behandeld worden: in het hier besproken deel I, de grondbeginselen van het procesrecht en de gerechtelijke organisatie, en in het nog te verschijnen deel II de bevoegdheid, de rechtspleging en het scheidsgerecht.

Het is uiteraard onmogelijk van een dergelijk omvangrijk boek, zelfs bij benadering, een samenvatting te geven. Veeleer lijkt het wenselijk enkele problemen aan te stippen die door de auteurs nauwgezet ontleed en opgelost werden.

Een belangrijk twistpunt vooral in de Duitse en de Italiaanse rechtsleer heeft betrekking op het begrip rechtsvordering (*action*). Waar de oudere Franse school beweerde had dat de vordering niets anders was dan het subjectief recht zelf *à l'état dynamique* (Garsonnet et Cézard-Bru, Cuche, Demolombe, Demogue e.a.) hadden de Duitse en Italiaanse rechtsgeleerden zeer uitdrukkelijk stelling genomen ten gunste van het autonoom karakter van de rechtsvordering (Wach, Goldschmidt, Chiovenda...). In navolging van deze opvattingen hadden de jongere auteurs overdreven in de andere zin door de mening voorop te zetten dat de rechtsvordering een abstracte bevoegdheid is die totaal los zou staan van het aangevoerde subjectief recht. Het was begrijpelijk dat Solus en Perrot, na erkenning van de autonomie der rechtsvordering, zeer uitdrukkelijk de nog bestaande banden tussen het subjectief recht en de rechtsvordering aanwijken (bl. 103 e.v.).

Verder wordt een onderzoek gewijd aan de klassieke indelingen van de rechtsvordering (persoonlijke en zakelijke, roerende en onroerende rechtsvorderingen, eigendomsvordering en bezitsvordering).

De ontvankelijkvoorwaarden van een rechtsvordering (belang, hoedanigheid en bekwaamheid) worden uitvoerig besproken. In verband met het belang worden verschillende vraagpunten onderzocht die ook in België herhaaldelijk tot betwisting aanleiding hebben

gegeven. Vermelden we slechts dat, waar algemeen vereist wordt dat het belang actueel en persoonlijk moet zijn, zich desbetreffend tal van problemen stellen en o.m. de vraag naar de ontvankelijkheid van een vordering strekkende tot het bevelen van onderzoeksmaatregelen *ad futurum* en de vraag naar de ontvankelijkheid van een rechtsvordering van professionele groeperingen tot vrijwaring van de individuele en collectieve beroepsbelangen hunner leden. In verband met de onderzoeksmaatregelen *ad futurum* geven de auteurs blijk van realiteitszin wanneer zij dergelijke maatregelen in principe toelaatbaar achten, mits bepaalde voorwaarden vervuld zijn (bl. 213 e.v.). Zeer uitvoerig wordt ingegaan op de rechtsvorderingen ingesteld door professionele groeperingen; een sociologisch onderzoek van het groepsverband laat de auteurs toe op genuanceerde wijze en rekening houdend met de specifieke Franse wetgeving op dat stuk (o.m. syndicats professionnels: Code du travail, boek III, art. II), dergelijke vorderingen toelaatbaar te achten (bl. 218 e.v.; vgl.: Ronse, J., A.P.R., Tw. *Schade en schadeoosstelling*, nr 731 e.v.; - anders; Dabin, J, noot onder Cass., 9 december 1957, R.C.J.B., 1958, 251 e.v.).

Deze opsomming zou nog verder kunnen gezet worden met te verwijzen naar de studie van omstreden begrippen, zoals dat van de niet-ontvankelijkheid (bl. 290 e.v.), van de rechtsprekende handeling (bl. 428 e.v.; - vgl. Cambier, C. *Principes du contentieux administratif*, dl. I, Brussel, 1961, bl. 113 e.v.) en de willige rechtsmacht (bl. 442 e.v.). Deze verwijzingen mogen nochtans volstaan om de rijke inhoud van dit eerste gedeelte over de grondbeginselen van het procesrecht aan te tonen.

In het tweede gedeelte, dat handelt over de gerechtelijke organisatie, worden achtereenvolgens de basisprincipes van deze organisatie, de samenstelling en werking van de verschillende rechtscolleges, het statuut van de magistraten, de inrichting en betekenis van de advocatuur, de taak van pleitbezorgers, deurwaarders en greffiers op breedvoerige wijze toegelicht. Interessante en pertinente beschouwingen worden o.m. gewijd aan de recrutering van de magistraten en de wijzigingen die op dat stuk werden doorgevoerd ingevolge de gerechtelijke hervorming in Frankrijk (22 december 1958) (bl. 640 e.v.) en aan de huidige rol van de advocaat (bl. 755 e.v.). En telkens wordt de historische evolutie geschetst om beter de huidige inrichting van het gerecht te doen begrijpen.

Het gehele werk is vloeiend en los geschreven; slechts de vele voetnoten met uitvoerige referenties naar Franse en vreemde rechtsleer en rechtspraak kunnen doen vermoeden welke zware inspanningen de auteurs zich getroost hebben om dit eerste gedeelte aan te bieden aan hun studenten en over hen heen aan elke jurist, die « si chevronné qu'il soit, doit reprendre la condition d'étudiant ».

Al deze kenmerken zullen er toe bijdragen van dit werk een van de klassiekers te maken van de Franse rechtsleer naast de werken van Garsonnet et Cézard-Bru en van Glasson, Tissier et Morel. Meteen zal het ook plaats kunnen nemen naast Rosenberg, Schönke, Chiovenda, Carnelutti, Calamandrei en zovele anderen om de bibliotheek te verrijken van de jurist, die ook in het procesrecht bekommerd is om het probleem van de goede rechtsbedeling en wenst te weten hoe het in de vreemde wordt opgelost.

Marcel Storme.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Een steenkoude vriesnacht kon niet beletten dat heel wat confraters op 10 januari j.l. kwamen luisteren naar de heer O. Grawet, TV-journalist en alomtegenwoordig reporter, het soort mens voor wie von Eichendorff dichtte: « Wem Gott will rechte Gunst erweisen, den schickt er in die weite Welt ».

Inderdaad is het nuttig dat de advocaat, wiens arbeidsveld meestal niet verder reikt dan de nationale wetten, af en toe over de eigen akker heen kijkt om een juister inzicht te krijgen in zijn gestaag toenemende, en onafwendbare verbondenheid met de rest (d.i. de meerderheid) van het mensdom.

Pas terug van een rondreis door Indonesië, had spreker geen gelegenheid meer gevonden om zijn causerie grondig voor te bereiden. Dus vertelde hij van zijn velerlei belevenissen, zo maar voor de vuist zonder het minste papiertje. Het was een echt genoeg de heer Grawet te aanhoren, die zijn indrukken zeer ongedwongen weergeeft, in een feilloos Nederlands.

De Westerse wereld, maar vooral dan België, is verrast geworden door het zeer snel om zich heen grijpende decolonisatieproces. Schuld aan dit gebrek aan vooruitziendheid treft in hoge mate de pers, die zelf niet bevroedde wat er te gebeuren stond en dus geen afdoende, laat staan waarschuwend, informatie kon brengen. De geringe financiële middelen waarover pers en inlichtingsdiensten in een klein land als het onze beschikken, zijn volgens spreker o.a. oorzaak van dit omissiedelict.

Nog in 1959 vroeg onze reporter aan verscheidene inlandse studenten te Lovanium binnen welke tijd ongeveer Congo onafhankelijk zou worden; twee à drie jaar, luidden de antwoorden; een periode die samenviel met de nog te doorlopen studie. Volgens vele blanke kolonials, aan wie dezelfde vraag werd gesteld, kon het wel tien à twintig jaar duren; de tijd die zij zelf nog in Congo hadden uit te dienen! Een typisch voorbeeld van tijdelijke, en zeer relatieve waarheden.

Wat spreker dan ook wilde onderlijnen, was dat het Westen zich niet andermaal, onvoorbereid en onbegrijpend, voor een voldongen feit moet laten stellen, nl. dat de onderontwikkelde, zg. Derde-Wereld overwegend socialistisch denkt en, als men het zo mag zeggen, langs linkse wegen tot ontplooiing zal komen.

Natuurlijk lokte deze voordracht heel wat discussie uit, o.a. over het belangrijke probleem van de stabilisatie der grondstoffenprijzen. Het bewees wel dat iedereen, al of niet akkoord met de conferencier, geïnteresseerd was in het onderwerp.

Een succes dus voor de spreker, en voor de Conferentie.

H. A.

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel. Plechtige openingszitting.

De bittere weersomstandigheden hebben niet kunnen beletten dat talrijke hoogwaardigheidsbekleders uit de rechterlijke, administratieve en politieke wereld, een belangrijke afvaardiging van de Nederlandse balies en vertegenwoordigers van de zusterconferenties, alsook een select publiek op zaterdag, 19 januari ll. samenkwamen in de indrukwekkende zaal van de

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

plechtige zittingen van het Hof van Cassatie, ten einde er het proces van Lady Chatterley bij te wonen.

Nadat de Voorzitter Mr. De Winderickx de traditionele dodenhulde had gebracht aan de slachtoffers van de beide wereldoorlogen en de aanwezigen had verwelkomd, werd het woord verleend aan Mr. Hilde Pée, de eerste vrouwelijke advocaat die, bij het Vlaams Pleitgenootschap, de openingsrede hield en hierbij de verdediging op zich nam van Lady Chatterley.

Met radde tong en in een stijlvol betoog behandelde Mr. Pée, naar aanleiding van de vrijspraak in 1960 te Londen geveeld ten opzichte van de uitgevers van « Lady Chatterley's lover », de « juridische normen van letterkundig fatsoen ».

Na een bespreking van leven en werk van D. H. Lawrence, ging Mr. Pée de evolutie na van de Engelse wetgeving inzake bestrijding van obsceniteit vanaf de 17e eeuw tot aan de « Obscene Publications Act » van 1959 om dan, naar aanleiding van het proces dat in 1960 voor « Old Bailey » plaats vond, de stelling te verdedigen dat het belangrijk is de kunst, en in het bijzonder de letterkunde, haar vrije ontplooiing te laten nemen zonder controle of censuur.

Het antwoord van Voorzitter Winderickx op deze stelling was even doordacht als de rede zelf. Een literair werk, hoe oprecht bedoeld ook, kan soms jonge mensen gevaarlijk schokken, zodat zonder het te moeten verbannen, dit werk nochtans niet in alle handen kan gegeven worden.

In het tweede deel van zijn antwoord gaf de Voorzitter een kort doch helder betoog over de Belgische wetgeving en toetste de begrippen van deze wetgeving aan de Engelse.

Op zijn beurt wijdde de Heer Stafhouder Delepeleire enkele fijnzinnige beschouwingen aan het thema van de voordracht om nadien op geestige wijze kritiek uit te brengen op de inhoud van de mercuriale in 1946 door de toenmalige Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Luik uitgesproken, en die gericht was tegen de toelating van de vrouwen tot de magistratuur en tot de balie.

De volledige tekst van deze drie redevoeringen verschijnt in het tegenwoordig nummer.

Na afloop van deze geslaagde zitting werden, ten huize van de voorzitter, door Mevr. Winderickx talrijke genodigden op een uiterst verzorgde en zeer aangename receptie vergast.

's Avonds schaarden vele deelnemers, waarbij de opkomst van talrijke jongeren opviel, zich rond de dis in het restaurant van het Sabena-gebouw, waar een fijn menu werd opgediend en waar in zeer geslaagde speeches, op akrobatische wijze, de moraliteit van Lady Chatterley, de seksuele opvoeding van de jeugd, de mars op Brussel en de ontvoering van Manneken P. harmonisch werden gecombineerd, zonder dat men ook maar een vleugje obsceniteit kon waarnemen.

Het bestuur had dit jaar een nieuwe formule uitgedacht door na het banket gelegenheid tot dansen te bieden, idee waarop gunstig werd gereageerd zodat de gezellige sfeer nog werd verhoogd.

Voor het Vlaams Pleitgenootschap is het ontegensprekelijk een prachtige dag geweest.

MEDEDELINGEN

XVde Vlaams Rechtscongres te Leuven.

Op 22, 23 en 24 januari ll. had te Leuven het XVe Vlaams Rechtscongres plaats, dat jaarlijks wordt ingericht door de rechtsgenootschappen van de studenten der verschillende Vlaamse faculteiten.

Dit congres was dit jaar gewijd aan actuele rechtsproblemen. Wij delen hieronder het programma mede waaruit duidelijk het belang zal blijken van deze samenkomst.

Dinsdag 22 januari :

10.30 u. Onthaal van de deelnemers in het Spoelberch-instituut, Krakenstraat 3.

11 u. Akademische openingsvergadering, Promotiezaal, Universiteitshalle, Krakenstraat 4.

Verwelkoming door de voorzitter van de commissie.

Inleiding door Prof. Z. Van Hee, dekaan van de rechtsfaculteit.

Referaat door Mr. R. Dillemans, Docent, Leuven, over « De Studie van het Recht ».

Slotwoord door Z. Exc. Prof. P. Vermeylen, Minister van Justitie.

Receptie, aangeboden door de Akademische Overheid.

15 u. Huis der Vlaamse Leergangen.

Debat onder leiding van Prof. Mr. R. Victor, met medewerking van Prof. J.M. Polak (Wageningen) en Mr. Fuchtenhans (Keulen) over « Problemen der stagiairs aan de balie ».

20 u. Toneelopvoering : « Het Huis » van Karel Van Deuren door het Leuven Universitair Toneel.

Woensdag 23 januari :

11 u. Referaat door Prof. Mr. W. Delva (Gent) over « Recruitering voor het notariaat ».

14.30 u. Banket in « Salons Georges », Hogeschoolplein.

Donderdag 24 januari

11 u. Referaat door Dr. R. Janssens, Raadsheer bij het Hof van Beroep te Gent, over « Toekomstmogelijkheden in de magistratuur ».

14 u. Justitiepaleis. Hersamenstelling van een korektionele zaak.

17.30 u. Slotreceptie op het Stadhuis.

Internationaal Verbond tegen de oneerlijke konkurrentie

In samenwerking met de Belgische Vereniging voor het Europees Recht organiseert de Belgische groep van het Internationaal Verbond tegen de Oneerlijke Konkurrentie te Brussel, op 5 en 6 maart aanstaande, een colloquium over de konkurrentie tussen de openbare en de private sektor in de schoot van de E.E.G. De besprekingen hebben als doel de interpretatie van artikel 90 van het verdrag van Rome te bestuderen, alsmede de toepassingsmodaliteiten ervan.

Alle inlichtingen kunnen verkregen worden op het Sekretariaat-generaal van het colloquium, Mignot Delstanchestraat, 25, te Brussel 6, tel. 44.45.10 (bij voorkeur 's namiddags).

Unie der Belgische Studenten in de rechten

Er wordt ons medegedeeld dat de verantwoordelijken van de zes Rechtsgenootschappen van België, te Brussel bijeengekomen op 12 dezer, een Unie der Belgische Studenten in de Rechten (U.B.S.I.R.) — Union belge des Etudiants en Droit (U.B.E.D.) gesticht hebben, met als voornaamste taak de vertegenwoordiging van de Belgische studenten in de rechten zowel bij de internationale studenteninrichtingen als bij de Belgische overheden te verzekeren.

Deze Unie heeft daarbij het inzicht de vraagstukken in te studeren, die zich voor de algemeenheid der studenten in de rechten van België stellen, en in het bijzonder het doorvoeren van hun voorstel van hervorming der rechtsstudies.

Technisch stelt ze zich eindelijk voor, een betere samenordering van de bedrijvigheid van de verschillende Rechtskringen van België in de hand te werken.

Een ontwerp van statuten zal door een beperkt comité, samengesteld uit de zes preasides, besproken worden, en het zal op 4 mei 1963, aan de algemene vergadering voorgelegd worden.

Er werd besloten het lidmaatschap van de UBSIR aan de Internationale Federatie der Studenten in de Rechten, door het Kongres van Berlijn ingericht, aan te vragen. Deze Federatie omvat nu reeds veertien Europese landen, die in het algemeen door Nationale Unies en bij wijze van uitzondering (b.v. België) op cellulaire wijze vertegenwoordigd optraden.

TIJDSCHRIFTEN

Arresten en Adviezen van de Raad van State, oktober 1962 :

Rechtspraak.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1963 - Afl 3 :

S. Boas, Een noodzakelijke wijziging van de Grond-

wet. — S. H. Philips, Gratie aan politieke delinquenten. — L. J. Hijmans van den Bergh, Bestuursonrechtelijke bewustzijnsvernauwing. — J. Th. Smalbraak, Gezinsbescherming.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, 19 jan. 1963 - N° 4751 :

A. van de Wijnperse, De bron van de verbintenis tot levensonderhoud na scheiding (1). — J. M. Bast, « De aandelen zijn niet vatbaar voor certificaat ».

Journal des Tribunaux, 20 jan. 1963 - N° 4389 :

J. Canivet, Les conflits de lois concernant le régime matrimonial des époux mariés sans contrat.

Revue de droit pénal et de criminologie, januari 1963 - N° 4 :

P. E. Trousse, Les sanctions pénales du droit fiscal. — W. Beck, Le refus du Service militaire par objection de conscience en Belgique.

Recueil général de l'enregistrement et du notariat, jan. 1963 :

Hypothèques. — Concordat judiciaire. — Taxe de transmission. — Taxe de facture sur les contrats d'entreprises. — Taxes assimilées au timbre. — Enregistrement.

Recueil Dalloz (Parijs), 16 jan. 1963 - N° 3 :

Ph. Francescakis, La loi étrangère à la Cour de cassation.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"